

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία»**

"Η ΕΕ και η MERCOSUR: Μια συγκριτική ανάλυση"

Επιβλέπων Καθηγητής Αστέρης Χουλιάρης

ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ ΖΩΗ

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2017

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία»**

"Η ΕΕ και η MERCOSUR: Μια συγκριτική ανάλυση"

ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ ΖΩΗ

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2017

**University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations**

**Master Program in
« Global Political Economy »**

“EU and MERCOSUR: A comparative analysis”

OIKONOMOPOULOU ZOI

Corinth, September 2017

"Η ΕΕ και η MERCOSUR: Μια συγκριτική ανάλυση"

Σημαντικοί Όροι: περιφερειακή ολοκλήρωση, λειτουργισμός, διάχυση, υπερεθνικοί θεσμοί, MERCOSUR, Ε.Ε.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αναλύει την εξέλιξη της περιφερειακής ολοκλήρωσης στην Ε.Ε. και τη MERCOSUR, μέσα από την θεσμική εξέλιξη των δομών, τη σύγκριση των θεσμικών οργάνων, της λειτουργίας τους, των πολιτικών αποφάσεων για την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης, όπως αυτές αντανακλώνονται στις συνθήκες. Η συγκριτική μελέτη βασίστηκε στη θεωρία του νεολειτουργισμού. Αναδεικνύει τους λόγους για τους οποίους η MERCOSUR δεν κατάφερε να ολοκληρώσει την περιφερειακή ολοκλήρωση στο βαθμό που το έκανε η Ε.Ε., τους λόγους που και οι δύο ενώσεις δεν πληρούν όλα τα κριτήρια για την περιφερειακή ολοκλήρωση όπως ορίζονται στην εν λόγω θεωρία, παρά το γεγονός ότι θεσμοθετούν από τις συνθήκες τους την ολοκλήρωση σε επίπεδο κοινής αγοράς, καταδεικνύοντας ότι πρόκειται για βαθιά διαφορετικές ενώσεις. Η Ε.Ε. δεν έχει επιτύχει την πολιτική ενοποίηση, αλλά έχει δημιουργήσει ένα υβριδικό πρότυπο περιφερειακής ολοκλήρωσης της κοινής αγοράς και της νομισματικής ένωσης -για ένα μέρος των κρατών μελών της-. Η MERCOSUR με την ιδρυτική Συνθήκη της Asunción (1991) έθεσε τα όριά της έως την δημιουργία μίας κοινής αγοράς, ενώ έφθασε μόνο στην ημιτελή ζώνη ελεύθερου εμπορίου στην ατελή τελωνειακή ένωση, με χαμηλό επίπεδο θεσμοθέτησης, με υψηλό επίπεδο διαρθρωτικών και οικονομικών ασυμμετριών μεταξύ των κρατών που την αποτελούν.

“EU and MERCOSUR: A comparative analysis”

Keywords: [regional integration, neo-functionalism, spillover, transnational institutions, MERCOSUR, EU.

Abstract

This essay analyses the progress of the regional integration in EU and MERCOSUR, through the institutional evolution of structures, the comparison of institutions, their operation, the political decisions on the intensification of the integration, as they are reflected in the treaties. The comparative study was based on the theory of neo-functionalism. It points out the reasons why MERCOSUR failed to complete the regional integration to the extent that EU did, the reasons why both unions do not meet all the criteria for the regional integration as defined by such theory, despite the fact that they institutionalize by their own circumstances at a common market level, establishing that they are deeply different unions. EU has not succeeded the political unification, but it has created a hybrid model of regional integration of the common market and monetary union - for some of their Member States -. MERCOSUR with the founding of the Treaty of Asuncion (1991) has set its limits until the creation of a common market, it has arrived only in the incomplete free trade zone and to the incomplete customs union, with a low level of institutionalization, with a high level of structural and economic asymmetries between the states which constitute it.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	
Abstract	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	1
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	4
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ	4
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
2.2 ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ Ε.Ε. ΚΑΙ ΤΗΣ MERCOSUR	4
2.2.1 ΟΡΙΣΜΟΙ	5
2.2.2 ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	8
2.2.3 Ο ΝΕΟΛΕΙΤΟΥΡΓΙΣΜΟΣ	9
2.3 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	13
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ	13
3.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	13
3.1.1 Εισαγωγή.....	13
3.1.2 Ευρωπαϊκή Ένωση τα βήματα προς την ολοκλήρωση.	13
3.1.3 Οι Συνθήκες.....	14
3.1.4 Ανακεφαλαίωση	19
3.2 Η MERCOSUR ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ.....	20
3.2.1 Εισαγωγή.....	20
3.2.2 Βήματα Πολιτικής και Οικονομικής Ολοκλήρωσης προηγούμενα της MERCOSUR.....	20
3.2.3 Η MEROSUR.....	23
3.2.4 Οι Συνθήκες.....	24

3.2.5 Ανακεφαλαίωση	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	29
MERCOSUR VS ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	29
4.1 Σύγκριση	29
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	42
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	44
ΠΙΝΑΚΑΣ 1	44
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	45
ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ 1 ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	45
ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ 2 ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ MERCOSUR.....	46
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία σκοπό της έχει να αναλύσει την εξέλιξη στη διαδικασία της περιφερειακής ολοκλήρωσης στην MERCOSUR, και να εντοπίσει τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των της Ε.Ε. και της MERCOSUR, με απώτερο στόχο να διακρίνουμε τους λόγους για τους οποίους η MERCOSUR, δεν εξελίχθηκε όπως η ΕΕ η οποία δημιούργησε και επέβαλλε ένα νέο υβριδικό μοντέλο ολοκλήρωσης, αλλά παρέμεινε μία αποκλειστικά τελωνειακή ένωση. Η μελέτη του συγκεκριμένου θέματος παρουσιάζει ενδιαφέρον διότι αποτελεί σημαντικό σημείο στις διμερείς σχέσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής ένωσης και της MERCOSUR. Αν και για την ανάλυση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αναπτύχθηκε μεγάλος αριθμός θεωριών, εμείς επιλέξαμε για την εργασία μας, να στηριχθούμε στην θεωρία του νεολειτουργισμού, αφού συμβουλευτήκαμε την υπάρχουσα επιστημονική έρευνα, σύμφωνα με την οποία, η εν λόγω θεωρητική προσέγγιση του φαινομένου αποτελεί την πιο συμβατή, αντιπροσωπευτική μέθοδο για την μελέτη της MERCOSUR και είναι μία από τις κύριες θεωρίες που αναπτύχθηκαν για το ευρωπαϊκό γίνεσθαι.

Το υλικό για την ανάλυσή μας δεν θα είναι αποτέλεσμα πρωτογενούς έρευνας αλλά θα αντληθεί από δευτερογενείς πηγές (βιβλία, άρθρα, αναφορές κλπ.).

Για να μπορέσουμε να παρουσιάσουμε ένα τόσο ευρύ θέμα έχουμε δομήσει την εργασία με την παρακάτω μορφή. Αυτό το κεφάλαιο που αποτελεί την εισαγωγή, περιλαμβάνει μία συνοπτική ανάλυση της εργασίας, που αφορά την δομή της, τον σχεδιασμό της σε κεφάλαια και τα κύρια θέματα που πραγματεύεται το κάθε κεφάλαιο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα παρουσιάσουμε αρχικά μία συνοπτική περιγραφή των σημαντικότερων θεωριών που αφορούν την περιφερειακή ολοκλήρωση. Θεωρήσαμε ως γενικό στόχο αυτής της εργασίας, να εφαρμόσουμε τις προσεγγίσεις που μας δίνει η νεολειτουργική θεωρία των διεθνών σχέσεων για να διακρίνουμε ποιες είναι οι διαδικασίες της περιφερειακής ολοκλήρωσης, προσδιορίζοντας με σαφήνεια τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν κάθε έννοια. Τα σημεία που συνθέτουν την θεωρία του νεολειτουργισμού, θα αποτελέσουν την βάση μας, για την ανάλυση της διαδικασίας ολοκλήρωσης που ακολουθήθηκε από τις δύο ενώσεις και που οδήγησαν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό ολοκλήρωσης μεταξύ των κρατών που τις αποτελούν.

Στις Διεθνείς Σχέσεις σημαντικό ρόλο παίζουν οι αποφάσεις γειτονικών χωρών και οργανισμών, στη λήψη εθνικών αποφάσεων. Για αυτό το λόγο θα λάβουμε υπόψη μας τις γεωπολιτικές σχέσεις και ισορροπίες στην κάθε περιοχή, το βαθμό οικονομικής ανάπτυξης, το γεγονός ότι η γεωγραφική έκταση που καταλαμβάνουν οι χώρες της κάθε ένωσης, η πληθυσμιακή πυκνότητα, οι κοινές πεποιθήσεις ή όχι, η γλώσσα, η θρησκεία και ο πολιτισμός, είναι στοιχεία που επέδρασαν στο βαθμό ολοκλήρωσης.¹

Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε την ιστορική διαδρομή της Ε.Ε., μέσα από τις δομικές και θεσμικές αλλαγές, τις διαδικασίες διεύρυνσης της, και θα αναλυθεί η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση σύμφωνα με τη νεολειτουργική σκοπιά².

Ξεκινώντας το δεύτερο μέρος αυτού του κεφαλαίου, θα αναφερθούμε στις προηγούμενες προσπάθειες περιφερειακής ολοκλήρωσης που έλαβαν χώρα στην Λατινική Αμερική. Κρίνουμε απαραίτητη αυτή την αναφορά δεδομένου ότι θα μας επιτρέψει να κατανοήσουμε τους λόγους που η ολοκλήρωση στην συγκεκριμένη περιοχή δεν είχε στεφθεί με επιτυχία μέχρι σήμερα και θα εξηγήσει γιατί η MERCOSUR αποτελεί τη συνέχεια αυτών των ατελέσφορων προσπαθειών και το πιο επιτυχημένο παράδειγμα περιφερειακής ολοκλήρωσης στην Νότιο Αμερική. Όσον αφορά την MERCOSUR, θα αναλύσουμε τα σημαντικότερα σημεία της πορείας της ένωσης από την δημιουργία της μέχρι σήμερα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, θα παρουσιάσουμε μία σύγκριση της ΕΕ και της MERCOSUR, η οποία θα εστιάσει στους οργανισμούς που τις αποτελούν και στις ομοιότητες και τις διαφορές στη δομή, τη λειτουργία και τον τρόπο λήψης των αποφάσεων. Η σπουδαιότητα της μελέτης του ζητήματος της περιφερειακής ολοκλήρωσης, έγκειται στο γεγονός ότι, υπό το πρίσμα της παγκοσμιοποίησης, αυξάνετε η αλληλεξάρτηση των σχέσεων - κυρίως οικονομικών - μεταξύ των κρατών, η οποία έχει οδηγήσει σε μια αύξηση των διαδικασιών ενσωμάτωσης, οι οποίες με την σειρά τους έχουν εξελιχθεί με πολύ διαφορετικούς τρόπους. Αυτό είναι το θέμα το οποίο σκοπεύουμε να εξετάσουμε κατά την ανάπτυξη αυτής της εργασίας.

---

¹ Σημαντικό είναι το γεγονός ότι η MERCOSUR ισχυροποίησε την θέση της στο διεθνές σύστημα και συνεχίζει την διεύρυνση της με την ένταξη νέων χωρών όπως πρόσφατα η Βενεζουέλα (2006) και η Βολιβία (2015) Επίσης το γεγονός ότι στο επίπεδο των διαπεριφερειακών σχέσεων, έχει συνάψει πρωτόκολλα ελεύθερου εμπορίου με χώρες και περιοχές της Ασίας, της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής. Έχει υποστηριχθεί από την Ε.Ε. στις προσπάθειες της για την βελτίωση των στόχων που έθεσε με σκοπό την περιφερειακή ολοκλήρωση την οικονομική ανάπτυξη, η δημοκρατική λειτουργία, η προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, της ισότητας, του κράτους δικαίου, της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, το ισχυρό θεσμικό πλαίσιο

² Οι εξελίξεις στις διμερείς και διαπεριφερειακές σχέσεις της μέχρι σήμερα, η παγκοσμιοποίηση και οι διεθνείς εξελίξεις έχουν καθοριστικό ρόλο στις προτεραιότητες που θέτει η Ε.Ε. για την εξέλιξή της για την περιφερειακή ολοκλήρωση.

Η εργασία θα ολοκληρωθεί με την σύνοψη των συμπερασμάτων, που προέκυψε από την ανάλυση των προηγούμενων κεφαλαίων. Μέσα από την σύγκριση των δύο ενώσεων κάτω από το πρίσμα της νεολεειτουργικής θεωρίας, θα καταλάβουμε πόσο σημαντική είναι η ΕΕ για την MERCOSUR και πόσο αναγκαία είναι η MERCOSUR για την ΕΕ, καθώς στην προσπάθειά τους να καταστούν διεθνείς παίκτες για να προωθήσουν τα συμφέροντά τους και να προασπίσουν αυτά των πολιτών τους, δεν μπορούν παρά να προωθήσουν την περιφερειακή και την διαπεριφερειακή ολοκλήρωση, αν θέλουν να ισχυροποιήσουν την θέση τους στο διεθνές σύστημα.

Η χρήση βιβλιογραφίας κατά κύριο λόγο λατινοαμερικάνων αναλυτών, θα συμβάλλει στο να γίνουν γνωστές/προβληθούν οι προβληματισμοί, οι ανησυχίες, οι αναλύσεις, οι προβλέψεις πέραν της ευρωκεντρικής σκοπιάς με τις οποίες συνήθως ένας ευρωπαίος αναλυτής-ερευνητής προσεγγίζει αυτή την σχέση. Ακόμα θεωρώ σημαντικό το γεγονός ότι η ανάλυση αυτή θα γίνει στα ελληνικά και θέλω να ελπίζω ότι θα βοηθήσει/συμβάλλει ώστε η γνώση που θα παραχθεί μέσω αυτής, να αποτελέσει την βάση για μία μελλοντική οπτική στην προσέγγιση της ελληνικής ακαδημαϊκής και πολιτικής κοινότητας, με τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, με σκοπό την περαιτέρω ανάπτυξη των σχέσεων τόσο σε διμερές, οικονομικό, εμπορικό, πολιτικό και πολιτισμικό επίπεδο, καθώς και για την αμοιβαία προώθηση των συμφερόντων των εμπλεκόμενων κοινοτήτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει την παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου που θα στηριχτούμε για την μελέτη της διαδικασίας της ολοκλήρωσης, στις περιπτώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της MERCOSUR.

Η περιφερειακή ολοκλήρωση είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, δεν περιορίζεται μόνο στον οικονομικό και θεσμικό τομέα, επεκτείνεται στον τομέα της ασφάλειας, της πολιτικής και του πολιτισμού. Σύμφωνα με την άποψη πολλών μελετητών δεν επαρκεί μία θεωρητική προσέγγιση για να εξηγήσει τη διαδικασία της ολοκλήρωσης. Κάθε θεωρία ολοκλήρωσης αφορά έναν τομέα, ενώ αλληλοσυμπληρώνει η μία την άλλη, σε μία προσπάθεια εποικοδομητικής σύνθεσης και όχι ατελέσφορης διαφωνίας μεταξύ αυτών (Wiener & Diez, 2009). Η οικονομική διάσταση της ολοκλήρωσης εξηγείται καλύτερα από την θεωρία του νεολειτουργισμού, ο φιλελεύθερος διακυβερνητισμός εξηγεί πληρέστερα την πολιτικές αποφάσεις των κυβερνήσεων. Ο κονστρουκτιβισμός πλαισιώνει καλύτερα την κοινωνική-πολιτισμική ομοιογένεια ή ανομοιογένεια. Τέλος ο νεορεαλισμός εξηγεί καλύτερα την ολοκλήρωση κάτω από το βάρος της ηγεμονίας των ΗΠΑ (Wiener & Diez, 2009).

Η σύγκριση και η ανάλυση της ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της MERCOSUR επηρεάζονται και αντανακλούν πολλές διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις. Στην παρούσα εργασία θα χρησιμοποιήσουμε για την ανάλυση του βαθμού ολοκλήρωσης την θεωρία του νεολειτουργισμού τόσο για την Ευρώπη όσο και για την Λατινική Αμερική.

2.2 ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ Ε.Ε. ΚΑΙ ΤΗΣ MERCOSUR

Οι σημαντικότερες θεωρητικές προσεγγίσεις δημιουργήθηκαν επιχειρώντας να εξηγήσουν την εφαρμογή της πολιτικής για την οικονομική ολοκλήρωση που ακολουθεί η Ε.Ε. Οι

ευρωπαϊκές θεωρίες για την ολοκλήρωση, παρουσιάζουν κάποιους περιορισμούς στην εφαρμογή τους στην περίπτωση της MERCOSUR, δεδομένου ότι η κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική και ιστορική πραγματικότητα είναι αποτέλεσμα εντελώς διαφορετικών διεργασιών. Παρόλα αυτά η θεωρητική προσέγγιση που καλύτερα μπορεί να εφαρμοσθεί στη Λατινική Αμερική, είναι η θεωρία του νεολειτουργισμού.

2.2.1 ΟΡΙΣΜΟΙ

Η μελέτη της εξειδικευμένης βιβλιογραφίας υποδεικνύει ότι δεν υπάρχει ένας μόνο ορισμός της περιφερειακής ολοκλήρωσης καθώς από την φύση του το φαινόμενο είναι πολυδιάστατο και δυναμικό. Για να μπορέσει λοιπόν η παρούσα εργασία να δώσει μία συγκριτική παρουσίαση της εξέλιξης προς την ολοκλήρωση των δύο περιφερειακών ενώσεων, χωρίς να έρθουμε σε σύγκρουση με την πολυδιάστατη και εξελισσόμενη διαδικασία της ολοκλήρωσης που θα απαιτούσε μία λεπτομερή ανά κατηγορία ανάλυση (θεσμική, οικονομική, πολιτική, ιστορική, κα), θα περιοριστούμε σε μία παράθεση των διαδικασιών που ακολούθησαν οι δύο ενώσεις και των αποτελεσμάτων αυτών ώστε μέσα από την συγκριτική μέθοδο, να διακρίνουμε τις ομοιότητες και διαφορές, εκ του αποτελέσματος³. Θα αναλύσουμε λοιπόν την δομή της κάθε περιφερειακής ένωσης διαμέσου των σταδίων της οικονομικής ολοκλήρωσης που αναφέρεται στην εξέλιξη των οικονομικών κατηγοριών όπως συνεκτιμούνται με τους θεσμικούς, σύμφωνα με τα κριτήρια της κλασσικής θεωρίας του Balassa (1964). Τα αποτελέσματα αυτής της προσέγγισης/ανάλυσης είναι χρήσιμα για να κατανοήσουμε το στάδιο ολοκλήρωσης που έχουν φθάσει οι πρωταγωνιστές π.χ. μία υπερεθνική ή διακρατική δομή, ή και την ποικιλομορφία και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Η συγκριτική μελέτη μεταξύ δύο περιφερειακών ενώσεων μπορεί να γίνει από δύο διαστάσεις. Η πρώτη θεωρητική προσέγγιση της ολοκλήρωσης έχει τις ρίζες της στην μελέτη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στηρίζεται σε θεωρίες των διεθνών σχέσεων, στην πολιτική σύγκριση, την δημόσια διοίκηση, στο συνταγματικό δίκαιο (Wiener & Diez, 2009). Ενώ η δεύτερη προσέγγιση, αυτή του Νέου Περιφερισμού, έχει τις ρίζες της στην παγκόσμια πολιτική οικονομία, την ανάλυση των παγκόσμιων συστημάτων και την οικονομική ιστορία (Soderbaum & Shaw, 2003). Η μοναδικότητα της ευρωπαϊκής περίπτωσης ολοκλήρωσης κάνει αδύνατη τη σύγκριση, ενώ η πληθώρα των φαινομένων που θεωρεί σαν αντικείμενα σύγκρισης δημιουργούν πληθώρα πιθανών συμπερασμάτων.

---

³ Όπως παραδείγματος χάριν στις σχέσεις μεταξύ των δρώντων και των φορέων, στις δομικές και στις θεσμικές διαδικασίες.

Η παρούσα εργασία εξετάζει το φαινόμενο της ολοκλήρωσης σε δύο ειδικές περιπτώσεις την Ε.Ε. και την MERCOSUR, αντιπροσωπευτικά παραδείγματα του ανοιχτού περιφερισμού⁴ που επικρατεί σήμερα. Για τις ανάγκες της εργασίας κρίνουμε σκόπιμο να αναφερθούμε στην διαφορά ανάμεσα στην έννοια της *ολοκλήρωσης* και αυτή της *συνεργασίας* καθώς στη συνέχεια θα μας φανεί χρήσιμο για την κατανόηση του επιπέδου ολοκλήρωσης που επετεύχθη από κάθε μία από τις δύο περιφερειακές ενώσεις. Η χρήση του όρου *ολοκλήρωση* είναι πιο ευρεία από αυτή της *συνεργασίας* και έχει τρεις διαστάσεις, την οικονομική την πολιτική και την νομική διάσταση. Σύμφωνα με τον Balassa (1964), η *ολοκλήρωση* είναι μία διαδικασία ή μία κατάσταση κατά την οποία διάφορα κράτη αποφασίζουν να δημιουργήσουν μία περιφερειακή ένωση με σκοπό την κατάργηση των διακρίσεων μεταξύ των οικονομικών οργανισμών που ανήκουν σε διαφορετικά εθνικά κράτη, μία κατάσταση όπου έχουν εξαλειφθεί οι διακρίσεις στις οικονομικές δραστηριότητες μεταξύ των εθνικών οικονομιών. Είναι δηλαδή, μία top-down διαδικασία που προάγει την *σύγκλιση*, όμως δεν πρέπει να συγχέονται, καθώς η *σύγκλιση* αποτελεί bottom-up διαδικασία όπου τα κράτη προωθούν την ομογενοποίηση των εσωτερικών κοινών δομών και διαδικασιών, είτε μονομερώς είτε μετά από τη λήψη πολιτικών αποφάσεων νομοθετικής εναρμόνισης μεταξύ των χωρών. Η διαφορά μεταξύ *ολοκλήρωσης* και *συνεργασίας* είναι τόσο ποιοτική όσο και ποσοτική. Η *συνεργασία* αποσκοπεί στην μείωση των διακρίσεων μέσω της λήψης μέτρων ενώ η *ολοκλήρωση* στην λήψη μέτρων για την καταστολή των διαφόρων μορφών των διακρίσεων (CEPAL, 1994), έτσι προκύπτει η διαφοροποίηση μεταξύ της ζώνης ελεύθερου εμπορίου, της τελωνειακής ένωσης, της κοινής αγοράς κλπ., όπως ορίζονται στο Balassa(1964)⁵. Όσον αφορά την πολιτική διάσταση του όρου σύμφωνα με τον Pérez-Vera (1974-77), η διαδικασία της ολοκλήρωσης αφορά την μετατροπή της εθνικής-κρατικής κυριαρχίας και την επιχειρησιακή ανάθεση σε καινούργιες ανώτερες θεσμικές οντότητες, όπου το οικονομικό στοιχείο έπεται

---

⁴ Ο όρος Ανοιχτός Περιφερισμός εισήχθη σαν όρος από την Οικονομική Επιτροπή για την Λατινική Αμερική (CEPAL) *El regionalismo abierto en América Latina y Caribe. La integración económica al servicio de la transformación productiva con equidad*, Santiago de Chile, (CEPAL, 1994). Στη σελίδα <http://www.cepal.org/publicaciones/xml/7/4377/lcg1801e.htm> προσπελάστηκε στις 28/7/2017

⁵ Σύμφωνα με τον Balassa (1964), η οικονομική ολοκλήρωση αποτελείται από τέσσερα στάδια. Το πρώτο στάδιο προβλέπει την δημιουργία *Ζώνης Ελεύθερου Εμπορίου*, μία γεωγραφική ζώνη στην οποία δεν υπάρχουν εθνικά τελωνεία, έχουν καταργηθεί μεταξύ των συμβαλλομένων χωρών οι δασμοί που περιορίζουν την ελεύθερη διακίνηση των εμπορευμάτων και επιτρέπουν την ελευθερία των συναλλαγών και κάθε κράτος επιλέγει ελεύθερα το δασμολογικό του σύστημα με τρίτα κράτη. Το δεύτερο στάδιο που προβλέπει την δημιουργία μιας *Τελωνειακής Ένωσης*, όπου είναι μία ΖΕΕ όπου για τις τρίτες χώρες ορίζεται ένας κοινός δασμός, προϋποθέτοντας ότι τα κράτη μέλη αυτής αποτελούν μία οντότητα στο τομέα του διεθνούς εμπορίου. Το τρίτο στάδιο που είναι η *Κοινή Αγορά*, μία τελωνειακή ένωση που εξελίσσεται και περιλαμβάνει και την ελεύθερη διακίνηση των παραγωγικών συντελεστών, των αγαθών και των υπηρεσιών, προϋποθέτοντας την εφαρμογή μία κοινής εμπορικής πολιτική και συντονισμό στις μακροοικονομικές πολιτικές καθώς και στις εθνικές νομοθεσίες. Το τελευταίο στάδιο είναι η *Οικονομική Ένωση* που περιλαμβάνει τα προηγούμενα στάδια με επιπλέον το κοινό νόμισμα και την κοινή νομισματική πολιτική.

των πολιτικών αποφάσεων, και γίνεται όργανο αυτών, για την επίτευξη των πολιτικών στόχων. Όσον αφορά τη νομική διάσταση, με πολιτική απόφαση εκχωρείται σε κοινοτικά όργανα για την επίτευξη των κοινών σκοπών. Σε αντίθεση με την *συνεργασία* όπως αυτή ισχύει στους διεθνείς οργανισμούς, όπου τα κράτη μέλη δεν εκχωρούν κυριαρχικά δικαιώματα. Οι διεθνείς οργανισμοί αυτού του είδους, δημιουργούν ένα επίπεδο συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη και συντονίζουν τις δράσεις, με γνώμονα τα συμφέροντα των κρατών μελών. Στελεχώνονται από εκπροσώπους των κρατών μελών και η λήψη αποφάσεων γίνεται με ομοφωνία.

Το σύγχρονο κράτος βρίσκεται ανάμεσα στην τάση για κατακερματισμό, εξαιτίας της ανάδυσης των ενδοκρατικών εθνικιστικών ομάδων και στην τάση για ενσωμάτωση, ωθούμενη από οικονομικά κίνητρα που σχετίζονται με την παγκοσμιοποίηση της αγοράς, που επέβαλε τη δημιουργία της περιφερειακής ολοκλήρωσης. Η συσπείρωση σε ομάδες κρατών για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων – απειλών αποτελεί μία κίνηση προστατευτισμού από τα κράτη, ώστε να μπορέσουν να εξασφαλίσουν τα συμφέροντά τους (Haas E. B., 1971). Η *περιφερειακή ολοκλήρωση* είναι μία διαδικασία που το κράτος διαμορφώνει και καθοδηγεί, ενώ η *περιφερειοποίηση* ή η αύξηση της ενδοπεριφερειακής αλληλεξάρτησης είναι μία άτυπη διαδικασία. Η ολοκλήρωση είναι μία διαδικασία που τα κράτη συμμετέχουν εθελοντικά. Όμως το τελευταίο στάδιο οδηγεί στην ενοποίηση/ πολιτική ολοκλήρωση.

Οι εξελίξεις στην οικονομική πολιτική οδηγούν και στην εναρμόνιση των εσωτερικών πολιτικών, των θεσμικών οργάνων και των τεχνικών διαδικασιών. Η θετική πλευρά της ολοκλήρωσης προϋποθέτει ότι οι κοινές πολιτικές θα διαμορφώσουν τις προϋποθέσεις λειτουργίας των αγορών ενώ η αρνητική της πλευρά στην κατάργηση των περιορισμών στις διασυνοριακές ανταλλαγές και στον περιορισμό της ανταγωνιστικότητας (Μανώλη & Μαρής, 2015).

Οι θεωρίες ολοκλήρωσης επικεντρώνονται σε πέντε διαστάσεις ως προς την διαδικασία: το περιεχόμενο των διαδικασιών, τις οργανωτικές μορφές και τους θεσμούς της ολοκλήρωσης, τις πολιτικές ρυθμίσεις και την διακυβέρνηση, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα, και την ωριμότητα (ικανότητες ή αδυναμίες) της ολοκλήρωσης.

Η ολοκλήρωση προϋποθέτει την προσφορά και την ζήτηση. Η ζήτηση είναι αποτέλεσμα του υψηλού βαθμού περιφερειακής αλληλεξάρτησης με τους υπερεθνικούς παίκτες να ζητούν από

τα εθνικά ή υπερεθνικά όργανα την ρύθμιση του κόστους. Η προσφορά προϋποθέτει την ύπαρξη μίας ηγεσίας που θα είναι ικανή, να καλύψει τις υψηλές δαπάνες που απαιτεί η περιφερειακή επιχειρηματικότητα, είτε να λειτουργήσει σαν συντονιστικό όργανο, παρακολούθησης και εφαρμογής, ρόλους που συνήθως αναλαμβάνουν να διαδραματίσουν τα κράτη (Mattli, 1999) .

2.2.2 ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Η ιδέα του φεντεραλισμού – ομοσπονδίας ως μοντέλο ολοκλήρωσης εμφανίστηκε από την εποχή των αρχαίων Ελλήνων. Όμως ο Kant και οι ιδρυτές των ΗΠΑ ήταν αυτοί που με την επιτυχία της εφαρμογής, του έδωσαν ζωή. Η ομοσπονδία δέχεται δύο τρόπους για την εξέλιξη της ολοκλήρωσης α.την διαπραγμάτευση την συνταγματική τη διακυβερνητική ή β.διαμέσου της συντακτικής συνέλευσης, με άνωθεν διακυβέρνηση και στις δύο περιπτώσεις. Ο λειτουργισμός, του Mitraný(1996), ένα αντιθέσει εμφανίζεται στο τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου σαν συνταγματική εγγύηση, για την αντιμετώπιση των εθνικισμών και των ανταγωνιστικών πολιτικών σε αυτούς σχημάτων. Η πρόταση του, περιελάμβανε την επίλυση των θεμάτων ανά τομέα και θέμα, από μη πολιτικούς οργανισμούς και διοικητικά σώματα που όμως δεν θα αποτελούσαν μία κεντρική αρχή, με την έννοια του κράτους⁶.

Δύο φαινόμενα εξετάζονται στην περιφερειακή ολοκλήρωση, η ολοκλήρωση με την έννοια της δημιουργίας νέων πολιτικών κοινοτήτων -polity-making, και η περιφερειακή διακυβέρνηση δηλαδή οι μηχανισμοί διαμέσου των οποίων ρυθμίζονται οι πολιτικές κοινότητες –policy making. Οι σύγχρονες θεωρίες που χρησιμοποιούνται για να εξηγήσουν αυτά τα φαινόμενα είναι του Moravcsik (1998) ο φιλελεύθερος διακυβερνητισμός και η υπερεθνική διακυβέρνηση⁷ (Schmitter P. C., 2004). Σύμφωνα με τον φιλελεύθερο διακυβερνητισμό, η ολοκλήρωση είναι αποτέλεσμα της απόφασης ενός συνόλου γειτονικών κρατών και έχει σαν στόχο να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των εγχώριων δρώντων και κατ' επέκταση η ενίσχυση της κρατικής εξουσίας. Προϋποθέτει και στηρίζεται στην οικονομική αλληλεξάρτηση, θεωρεί αναπόφευκτη την παραχώρηση εθνικής κυριαρχίας για την αύξηση και διατήρηση υψηλών επιπέδων συναλλαγών/συνεργασίας. Η συνεχής αύξηση της απελευθέρωσης του εξωτερικού εμπορίου αυξάνει και τον βαθμό ολοκλήρωσης. (Moravcsik, 1998)

---

⁶ Σύμφωνα με τους (Nelsen, Alexander, & Stubb, 1994), η αποτυχία του λειτουργισμού οφείλεται κυρίως στην έλλειψη πολιτικής θεωρίας.

⁷ η εξέλιξη του νεολειτουργισμού

Η υπερεθνική διακυβέρνηση στηρίζεται σε υπερεθνικούς δρώντες, που έχουν δημιουργηθεί από την περιφερειακή ένωση την οποία, με την σειρά τους, στηρίζουν. Σύμφωνα με αυτή την θεωρία οι κύριοι δρώντες στην περίπτωση της Ε.Ε. είναι τα εθνικά κράτη, οι διακρατικοί επιχειρηματίες, η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο(Δ.Ε.Ε.)⁸. Η ολοκλήρωση σύμφωνα με την υπερεθνική διακυβέρνηση, μετά την έναρξή της, αποκτά δική της δυναμική. Στην περίπτωση της Ε.Ε., η ύπαρξη της Επιτροπής και του Δικαστηρίου διαφοροποίησε το θεσμικό οικοδόμημα κάνοντας το μοναδικό (Schmitter P. C., 2004).

2.2.3 Ο ΝΕΟΛΕΙΤΟΥΡΓΙΣΜΟΣ

Ο νεολειτουργισμός εισήχθη σαν θεωρία για την σπουδή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στα τέλη της δεκαετία του 50 και συνεχίστηκε την δεκαετία του 60. Η εμφάνισή του συνέπεσε με την εμφάνιση της πλουραλιστική σκέψης στην πολιτική επιστήμη⁹. Πολλές φορές συγχέεται με τον λειτουργικό ομοσπονδισμό, ο οποίος αποτελεί μία εκλεκτική σύνθεση του λειτουργισμού με τον ομοσπονδισμό και χρησιμοποιήθηκε από τον Jean Monnet, ως στρατηγική προσέγγιση για την της δημιουργίας της ΕΚΑΧ. Ο Haas και ο Monnet δεχόμενοι ότι οι εθνικοί ανταγωνισμοί έχουν την ευθύνη για τις πολέμους, προτείνουν μία στρατηγική για να ξεπεραστούν και τελικά να καταργηθούν τα εθνικά κράτη. Η προσέγγισή τους αφορούσε την απόρριψη του ιδεαλισμού και του ομοσπονδισμού και επανατοποθετούσε την πολιτική στην διαδικασία της ολοκλήρωσης.

Ο νεολειτουργισμός επικεντρώνεται στην σύγκρουση κατά την ενοποιητική διαδικασία, και στη λειτουργική σύνδεση μεταξύ διαφορετικών τομέων πολιτικής. (Haas E. , 1967) Τα βασικά σημεία της στρατηγικής για την οικοδόμηση της ευρωπαϊκής κοινότητας που πρότεινε, και αποτελούν την θεωρητική του προσέγγιση, είναι: α. Η ήπια ενσωμάτωση σε περιοχές της χαμηλής πολιτικής αλλά σε στρατηγικούς τομείς της οικονομίας¹⁰, ελπίζοντας να οδηγηθούν σταδιακά τα κράτη-μέλη σε συνεργασία σε τομείς υψηλής πολιτικής, όπως η άμυνα και η ασφάλεια. β. Η δημιουργία μίας ανώτερης αρχής, χωρίς όμως να αφηφούν/αγνοούνται τα εθνικά συμφέροντα για την επίτευξη της ολοκλήρωσης, με την προοδευτική τομεακή ολοκλήρωση σε εθνικούς τομείς ώστε να απορροφηθούν οι πιέσεις που

---

⁸ Εφεξής θα αναφέρεται σαν Δ.Ε.Ε.

⁹ Η οποία τείνει να βλέπει την κοινωνία σαν σύνολο παραγόντων και συμφερόντων που σχημάτισαν διακριτές ομάδες

¹⁰ όπως του άνθρακα και του χάλυβα την περίοδο δημιουργίας της ΕΚΑΧ

θα ασκηθούν στους υπόλοιπους. Κυρίαρχη θέση για το νεολειτουργισμό έχει η δημιουργία της πολιτικής κοινότητας, όπου σύμφωνα με τον Haas (1958:5) «είναι μία κατάσταση πραγμάτων κατά την οποία ομάδες και μεμονωμένα άτομα δείχνουν νομιμοφροσύνη στους κεντρικούς πολιτικούς τους θεσμούς παρά σε οποιαδήποτε άλλη πολιτική εξουσία». γ. Η κοινωνικοψυχολογική συναίνεση, μέσα από την κοινωνικοποίηση των ηγετικών ομάδων που θα οδηγήσει στην μεταφορά αρμοδιοτήτων –λειτουργικών, νομοθετικών δικαιοδοτικών- σε μία ανώτερη αρχή- υπερεθνική-, «η κατανομή βασικών αξιών στην κοινωνία» (Petland, 1973), για την επίτευξη των σκοπών των δρώντων¹¹. Επιπλέον η εμφάνιση της οικονομικής ολοκλήρωσης θα δημιουργούσε την ανάγκη για μια μεγαλύτερη θεσμοθέτηση και κανονιστική πολυπλοκότητα. Για τον νεολειτουργισμό η πολιτική ολοκλήρωση γίνεται αντιληπτή ως συνέπεια ή παρενέργεια της οικονομικής ολοκλήρωσης, η διαβαθμισμένη/σταδιακή οικονομική ολοκλήρωση θα οδηγούσε στην ειρήνη. δ. Η διάχυση-spillover των δράσεων, γίνεται σε λειτουργικό, πολιτικό και σωρευτικό επίπεδο. Αντιλαμβάνεται την ολοκλήρωση σαν αποτέλεσμα διεργασιών και όχι ως σύνολο αποτελεσμάτων. Σύμφωνα με τον Lindberg (1963:5), κεντρικό στοιχείο ήταν «η ανάπτυξη μηχανισμών και διαδικασιών για την επίτευξη συλλογικών αποφάσεων με άλλα μέσα εκτός από την αυτόνομη δράση των εθνικών κυβερνήσεων». Αυτές οι διεργασίες απαιτούσαν νέους οργανισμούς υπερεθνικούς, που θα είχαν πρόσβαση οι κοινωνικές ομάδες, των οποίων οι ανησυχίες δεν βρίσκονται στην σφαίρα της υψηλής πολιτικής, αλλά εστιάζονταν στην επίτευξη της ευημερίας μέσα από την ικανοποίηση των υλικών αναγκών. Η διάχυση-spillover από την συνεργασία δύο χωρών για την επίτευξη της ολοκλήρωσης σε έναν τομέα ανατίθεται σε μία ανώτερη αρχή υπερεθνική για να επιβλέπει την διαδικασία. Η ολοκλήρωση σε αυτόν τον τομέα δημιουργεί πιέσεις και σε άλλους εξαρτώμενους από αυτόν τομείς, οι οποίοι αναγκάζονται να ακολουθήσουν την διαδικασία της ολοκλήρωσης. Ο μηχανισμός μέσω του οποίου επιτυγχάνεται, η *διάχυση-spillover*, δεν αποτελεί αυτόματο μηχανισμό ούτε στηρίζεται στην βούληση των ηγετικών ομάδων, παραμένει ενεργός ακόμα και όταν δεν υπάρχει η πολιτική διάθεση (Haas E. B., 1966). Έτσι η οικονομική ολοκλήρωση θα δημιουργήσει ένα επίπεδο συναλλαγής ανάμεσα στους δρώντες σε μία περιοχή. Οι πολιτικές ομάδες θα δημιουργήσουν νέους οργανισμούς σε περιφερειακό επίπεδο για να ανταπεξέλθουν στις νέες απαιτήσεις με σκοπό να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους.¹² Έν τω μεταξύ, η υπερεθνική αρχή θα συνεχίσει να διαμορφώνει στρατηγικές για να επιτύχει α. την οικονομική

¹¹ όχι από τεχνοκρατικό αυτοματισμό όπως υπέθετε ο Mitrany (1975)

¹² «κατάσταση κατά την οποία ομάδες και μεμονωμένα άτομα συμμορφώνονται προς τις υποδείξεις της πολιτικής εξουσίας και στρέφονται προς αυτή για την υλοποίηση σημαντικών προσδοκιών» (Haas E. , 1967)

ολοκλήρωση σε περισσότερους τομείς, και κατ'επέκταση την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης, αλλά και β. την αύξηση της θεσμοθέτησης σε περιφερειακό επίπεδο με γνώμονα το ευρύτερο συμφέρον.

Επόμενοι μελετητές όπως ο Lindberg (1963:5-6) θεωρούσαν την ενοποίηση ως «ένα νομιμοποιημένο σύστημα επίλυσης των συγκρούσεων», ως «μία διαδικασία οδηγεί προοδευτικά στην απόκτηση της δυνατότητας λήψης συλλογικών αποφάσεων από τα μέλη της μελλοντικής ένωσης», και η πολιτική ενοποίηση ήταν «δημιουργία μηχανισμών και διαδικασιών συλλογικών αποφάσεων χωρίς προσφυγή σε αυτόνομη δράση των Κυβερνήσεων» και «χωρίς να κινηθεί προς την κατεύθυνση της πολιτικής κοινότητας» (Lindberg, 1963).

Η νεολειτουργική σχολή, θεώρησε ότι όσο περισσότερα πεδία πολιτικής εντάσσονται στο κοινό πλαίσιο, δηλαδή όσο μεγαλύτερο είναι το εύρος των πεδίων που εφαρμόζεται η ενοποίηση, τόσο μεγαλύτερη είναι η εμπλοκή, δηλαδή οι τρόποι με τον οποίο οι υπερεθνικοί θεσμοί συμμετέχουν στην χάραξη επιμέρους πολιτικών σε αυτούς τους τομείς και οι κεντρικοί θεσμοί ασκούν ανεξάρτητα από τις συστατικές πολιτείες την πολιτική εξουσία¹³ (Schmitter P. C., 1970). Η συναίνεση για την λειτουργία του συστήματος επιτυγχάνεται μέσω της αλληλοδιείσδυσης –*engrenage*– των γραφειοκρατικών ομάδων που είναι, οι εκπρόσωποι των ομάδων συμφερόντων, οι εκπρόσωποι των πολιτικών κομμάτων, τα μέλη των κυβερνήσεων και λαμβάνουν μέρος στην διαδικασία λήψης των αποφάσεων, «τα συμφέροντα παρά οι κοινές αξίες ή η αίσθηση μιας κοινής ταυτότητας καθοδηγούν την ενοποιητική διαδικασία» όπως αναφέρει ο Schmitter (1996:5) Η ενοποίηση είναι μια δυναμική διαδικασία όπου το τελικό προϊόν παραμένει ανοικτό «ο υπερεθνισμός και όχι η ομοσπονδία, η συνομοσπονδία ή ο διακυβερνητικός οργανισμός αποτελούν το θεσμικό αντίστοιχο του εθνικού κράτους» (Haas E. , 1964). Η άποψη του Schmitter (1996:7) ότι «οι δρώντες στην ενοποιητική διαδικασία είναι διαφορετικοί και δεν μπορούν να εγκλωβιστούν στα όρια των εθνικών κρατών ή στα υποεθνικά συμφέροντα» στην περίπτωση της Ε.Ε. δε φαίνεται να ικανοποιείται δεδομένης της συμμετοχής και του ρόλου των οργανωμένων ομάδων συμφερόντων στις διαδικασίες στην Ε.Ε. όπως αυτή περιγράφεται στους (Nugent, 2013) & (Μαραβέγιας Ν. , 2016)).

---

¹³ Ως *εύρος* ενοποίησης είναι η συμπερίληψη στη δικαιοδοσία των κεντρικών θεσμών, νέων τομέων πολιτικής και *βάθος* ο βαθμός δικαιοδοσίας των κεντρικών θεσμών στους χώρους αυτούς (Schmitter P. C., 1970).

2.3 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ο σχηματισμός των περιφερειακών συστημάτων υποκινείται από τον στόχο της επίτευξης ευρύτερων αγορών, ως καλύτερη βάση για την αμοιβαία ανάπτυξη τους και την καλύτερη ένταξη στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, αυτό είχε σαν αποτέλεσμα στις διεθνείς σχέσεις, να δημιουργηθεί ένα νέο σύνολο θεωριών, στόχων και προβλέψεων με σκοπό την διεθνή κοινοτική ανάπτυξη, ο οποίος ξεπέρασε πολλές έννοιες του διεθνούς Δικαίου, προωθώντας την ενοποίηση από ομάδες χωρών γύρω από κοινούς στόχους και τις προσπάθειες, και αναδείχθηκε ως σπόρος νέων και πιο εξελιγμένων μορφών στις διεθνείς σχέσεις, που αντικατοπτρίζονται στους θεσμούς και στους μηχανισμούς που διαμόρφωσαν μια νέα μορφή διεθνούς οργανισμού. Οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν στην διαδικασία ολοκλήρωσης, ήταν οικονομικοί, η ανάγκη ανοίγματος των περιφερειακών αγορών¹⁴, πολιτικοί, η ανάγκη να ενισχυθεί η διαπραγματευτική ικανότητα των κρατών, να βελτιωθεί η διείσδυσή τους στην διεθνή οικονομία και να ενταχθούν σύμφωνα με τις τάσεις του περιφερισμού ή την δημιουργία περιφερειακών ενώσεων, απέναντι σε μία όλο και περισσότερο παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Η αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση, η υπεροχή του φιλελεύθερου οικονομικού μοντέλου¹⁵, έχει καταστήσει αναγκαία τη λήψη μέτρων για τη βελτίωση της διαπραγματευτικής θέσης έναντι άλλων κρατών. Η διαδικασία περιφερειακής ολοκλήρωσης έρχεται να εξυπηρετήσει αυτή την ανάγκη με την δημιουργία περιφερειακών ενώσεων. Στο πλαίσιο αυτών η έννοια της ολοκλήρωσης σύμφωνα με την θεωρία του νεολειτουργισμού, αφορά μεταβίβαση της κρατικής κυριαρχίας μέσα από την ενοποίηση μίας ομάδας κρατών σε ένα νέο πολιτικό σύστημα, στο οποίο προϋπόθεση αποτελεί η τομεακή ολοκλήρωση, στο πλαίσιο της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, αλλά και μέσα από τις διαδικασίες συνεργασίας και σύγκρουσης μεταξύ των κρατικών δρώντων. Η ολοκλήρωση αφορά τον πολιτικό και οικονομικό τομέα και μπορεί να είναι τυπική ή άτυπη (Rosamond, 2004). Ο Haas (1966:5) ορίζει την ολοκλήρωση ως τη «προαιρετική δημιουργία ευρύτερων πολιτικών οντοτήτων», σύμφωνα με τον Christiansen (2007) είναι «η δημιουργία ενός νέου καθεστώτος διοίκησης που συνενώνει τα διάφορα συστατικά μέρη».

---

¹⁴ που στηρίζονταν σε οικονομίες κλίμακας γύρω από την βιομηχανία

¹⁵ που υποστηρίζει την ελεύθερη αγορά η οποία τροφοδοτείται από τις ανταλλαγές μεταξύ εθνικών κρατών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τις δύο μεγάλες περιφερειακές ενώσεις, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την MERCOSUR. Παρουσιάζοντας την πορεία τους από την δημιουργία τους μέχρι σήμερα, θα εστιάσουμε στις θεσμικές και στις πολιτικές διαδικασίες που ακολούθησαν με σκοπό την ολοκλήρωση, και τον επαναπροσδιορισμό της θέσης τους μέσα στο διεθνές σύστημα. Θα αναλύσουμε την δομή των εν λόγω ενώσεων, τον τρόπο λειτουργίας των θεσμικών οργάνων που τις αποτελούν, τους σκοπούς που επιτελούν, το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζονται για την λειτουργία τους και για την επίλυση των προβλημάτων.

3.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

3.1.1 Εισαγωγή

Όσον αφορά την Ε.Ε. θα εστιάσουμε στις σημαντικότερες συνθήκες για να εντοπίσουμε και αναλύσουμε τα βήματα που οδήγησαν στο σημερινό επίπεδο της ολοκλήρωσης¹⁶.

Η ίδρυση της Ε.Ε. προϋπέθετε την δημιουργία θεσμικών οργάνων υπερεθνικών που θα φροντίζουν για την λειτουργία της¹⁷. Οι συνθήκες καθόρισαν τις αρμοδιότητες τους, οι οποίες τροποποιήθηκαν σε πολλές περιπτώσεις με σκοπό την απρόσκοπτη λειτουργία της Ένωσης και την προσαρμογή τους στις νέες απαιτήσεις και στον υπερεθνικό χαρακτήρα που αυτή προσλάμβανε με την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης.

3.1.2 Ευρωπαϊκή Ένωση τα βήματα προς την ολοκλήρωση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η μόνη οικονομική ένωση στον κόσμο, που έχει φθάσει στο επίπεδο της περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης, καθώς ένα μέρος των κρατών που την αποτελούν έχει φθάσει στη νομισματική ένωση, με την εναρμόνιση όλων των τομέων

---

¹⁶ την ιδρυτική συνθήκη της ΕΚΑΧ, την Συνθήκη της Ρώμης, την ΕΕΠ, την Συνθήκη του Μάαστριχ την Συνθήκη του Άμστερνταμ και τέλος την Συνθήκη της Λισσαβώνας

¹⁷ Τέτοια όργανα είναι η Επιτροπή, το Κοινοβούλιο και το Δικαστήριο. Ενώ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο της Ε.Ε. είναι διακρατικά όργανα.

οικονομικής πολιτικής¹⁸. Επίσης η Ε.Ε., είναι η μόνη ένωση που έχει κάνει βήματα για την πολιτική ένωση, που αποτελεί το τελευταίο στάδιο της περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης¹⁹. Επίσης θεωρεί προϋπόθεση για την πολιτική της στις διμερείς σχέσεις της με τις άλλες χώρες ή ενώσεις την αποδοχή κανόνων που διασφαλίζουν την αρχή της ασφάλειας για την περιφερειακή οικονομική ολοκλήρωση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιουργήθηκε το 1957 με την Συνθήκη της Ρώμης, από έξι κράτη μέλη²⁰, σήμερα αριθμεί μετά από συνεχείς διευρύνσεις τα 28²¹. Στην Ε.Ε. το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ είναι 28.800€ και οι συνολικές της εξαγωγές προς τρίτες χώρες για το Ιανουάριο-Νοέμβριο του 2016 ανέρχονταν στα 1.481,2 δις € ενώ οι εισαγωγές από τρίτες χώρες για το ίδιο χρονικό διάστημα τα 1.561,0 δις €. Η συνολική της έκταση είναι 4.413.652 τετ.χλμ. έχει τρία διοικητικά κέντρα, πληθυσμό 509 εκατ. (2016) και 24 επίσημες γλώσσες.

Αποτελείται από επτά θεσμικά όργανα –το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που αποτελεί ανεξάρτητο εκτελεστικό όργανο, το Δικαστήριο της Ε.Ε., την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, και το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο-. Επίσης η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, ο Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, συμβάλλουν στην ομαλή και πλουραλιστική λειτουργία της, διασφαλίζουν τα δικαιώματα, την ασφάλεια και την ισότιμη αντιπροσώπευση όλων των πολιτών της ένωσης. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2017)

3.1.3 Οι Συνθήκες

Όταν ο Jean Monnet²² εξέθεσε στον Υπουργό Εξωτερικών της Γαλλίας Schuman την ιδέα του για την συνεργασία μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας με σκοπό την αποφυγή μίας

---

¹⁸–δημοσιονομική σύγκλιση, βιομηχανική πολιτική, πολιτική μεταφορών και επικοινωνιών-, και έχοντας αφήσει πίσω της μετά την Συνθήκη της Λισσαβόνας το 2007, την κοινή αγορά που είχε δημιουργήσει με την Συνθήκη της Ρώμης το 1957

¹⁹ Έχει θεσμοθετήσει στο εσωτερικό της, με την συνθήκη του Μάαστριχτ, την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική της ασφάλειας και με την Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 θεσμοθέτησε την θέση του Υπατου Αρμοστή

²⁰ Τα έξι κράτη μέλη ήταν το Βέλγιο, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο, και οι Κάτω Χώρες.

²¹ Μέχρι την οριστική αποχώρηση της Βρετανίας

²² Ευρωπαϊκή Ένωση, *Οι ιδρυτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Ανακτήθηκε από https://europa.eu/european-union/about-eu/history/founding-fathers_el

μελλοντικής σύγκρουσης, ο δεύτερος με την σειρά του παρουσίασε το σχέδιο, που έλαβε το όνομά του και το οποίο αποτέλεσε την βάση για την ίδρυση της ΕΚΑΧ²³²⁴ το 1951, που συνένωνε τους τομείς του άνθρακα και του σιδήρου, βασικούς οικονομικούς τομείς την περίοδο του πολέμου. Η δημιουργία της Ανώτατης Αρχής σαν υπερεθνικού οργάνου εποπτείας της διανομής του άνθρακα και του χάλυβα, του Συμβουλίου των Υπουργών με διακυβερνητικό χαρακτήρα, της Κοινής Συνέλευσης ήταν τα αρχικά εποπτικά όργανα. Συμπληρώθηκαν από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την ερμηνεία της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Ήταν ουσιαστικά η αρχή για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση²⁵. Η ίδρυση της ΕΚΑΧ οδήγησε στην ευρύτερη ενσωμάτωση και εμβάθυνση των κρατών της Ευρώπης το σημαντικότερο παράδειγμα εδραίωσης της περιφερειακής ολοκλήρωσης σε παγκόσμιο επίπεδο (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2017).

Με τη Συνθήκη της Ρώμης το 1957 δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (EURATOM)²⁶ και η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ)²⁷ με την θέσπιση ενός νομικού πλαισίου το οποίο δέσμευε τα κράτη να τηρούν τις τέσσερις θεμελιώδεις ελευθερίες, την ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων, κεφαλαίου, εμπορευμάτων και υπηρεσιών. Στο πλαίσιο της περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης προχωρεί στη μείωση των δασμών με απώτερο στόχο την δημιουργία μίας ενιαίας κοινής αγοράς που θα οδηγούσε στην οικονομική ανάπτυξη μέσω των κοινών πολιτικών και των κανόνων του ανταγωνισμού, της εμπορικής και αγροτικής πολιτικής, της πολιτικής των μεταφορών, τον έλεγχο των επενδύσεων. Οι θεσμοί της ΕΟΚ με την νέα συνθήκη διατηρούν τον υπερεθνικό τους χαρακτήρα όπως η Επιτροπή που είναι όργανο εκλεγμένο και εκτελεστικό, αλλά και το Δικαστήριο της Ε.Ε.. Όμως διατηρούν και την διακυβερνητική τους μορφή τα όργανα όπως το Συμβούλιο Υπουργών, και η Συνέλευση²⁸. Η συνεργασία των κρατών μελών μέσω αυτών των κοινών θεσμών αποσκοπούσε στη βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης των πολιτών της. Με την θέσπιση του φόρου προστιθέμενης αξίας για τα βιομηχανικά προϊόντα η οικονομική ανεξαρτησία της ΕΟΚ ενδυναμώνει περαιτέρω τον υπερεθνικό της χαρακτήρα αφού συντελεί στην οικονομική ανεξαρτησία της. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2017) Η Συνθήκη της Ρώμης,

---

²³ Γνωστή και σαν Ένωση Montan, με μέλη την Γαλλία, την Γερμανία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο. Αποτελεί την πρώτη ιδρυτική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας η οποία έληξε το 2002 με το άρθρο 2 (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2017)

²⁴ Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα εφ' εξής θα αναφέρεται με το αρκτικόλεξο ΕΚΑΧ

²⁵ Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα (ΕΑΚ) που υπογράφηκε το 1952 σαν αντίδραση στην εισβολή με την υποστήριξη της Κίνας της Β. Κορέας στη Δημοκρατία της Κορέας, τελικά δεν τέθηκε σε ισχύ. Ήταν όμως ένα ακόμα βήμα προς την Ευρωπαϊκή ομοσπονδία. (Mariscal, 2000)

²⁶ Εφεξής θα αναφέρεται EURATOM

²⁷ Εφεξής θα αναφέρεται ΕΟΚ

²⁸ Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μέχρι το 1979 αποτελούνταν από αντιπροσώπους των εθνικών Κοινοβουλίων

τροποποίησε τους κανόνες της λειτουργίας των θεσμών και διεύρυνε τις κοινοτικές αρμοδιότητες.

Η μεταρρύθμιση της Συνθήκης της Ρώμης με την Εννιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ)²⁹ το 1987 εισήγαγε την αυξημένη χρήση της ειδικής πλειοψηφίας στο Συμβούλιο Υπουργών, και την αύξηση των εξουσιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με την εισαγωγή της διαδικασίας της «συναπόφασης». Η ΕΕΠ αύξησε το βαθμό υπερεθνικότητας με σκοπό την ολοκλήρωση της εννιαίας αγοράς για την καλύτερη ρύθμιση της ολοκληρωμένης οικονομικής κοινότητας, εξαλείφοντας τα εμπόδια στην ελεύθερη διακίνηση αγαθών, κεφαλαίων και ανθρώπων στο εσωτερικό της ένωσης. (Glencross, 2016)

Η υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ (1993) οριοθέτησε την μετάβαση από την ΕΟΚ στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτέλεσε την βάση για την πολιτική ολοκλήρωση θέτοντας ένα θεσμικό πλαίσιο τριών πυλώνων -τον πρώτο πυλώνα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με υπερεθνικό χαρακτήρα εστιασμένο στο οικονομικό τομέα, τον πυλώνα της Εξωτερικής πολιτικής και της Κοινής Ασφάλειας, με διακυβερνητικό χαρακτήρα και τον τρίτο πυλώνα της Αστυνομικής και Δικαστικής Συνεργασίας. Εκτός από αυτό όμως έδωσε το στίγμα για την επίτευξη των στόχων της η Ε.Ε. στο διεθνές γίνεσθαι, θέτοντας ως βάση την συνεργασία για την ευημερία των πολιτών. Οι δύο νέοι πυλώνες έχουν καθαρά διακυβερνητικό χαρακτήρα σε αντίθεση με τον πρώτο που έχει εξελιχθεί από την συνθήκη της Ρώμης και στον οποίο η Επιτροπή, το Κοινοβούλιο και το Δ.Ε.Ε. έχουν ευρείες αρμοδιότητες, ενώ μόνο με την άσκηση βέτο τα εθνικά κοινοβούλια μπορούν να αντισταθούν στις αποφάσεις τους. Ενώ στους δύο νέους πυλώνες τα εθνικά κοινοβούλια έχουν τον πρώτο λόγο (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2017). Η ενίσχυση περεταίρω της ειδικής πλειοψηφίας αποτελεί κύριο συστατικό των συνταγμάτων και περιγράφεται λεπτομερώς στο κείμενο, όπως και οι διατάξεις για τη νομισματική ένωση και τον τρόπο λειτουργίας της ΚΕΠΠΑ³⁰ (Sbragia, 2000). Η κοινοτική μέθοδος³¹ που εφαρμόζεται στον πρώτο πυλώνα αντανακλά τον τρόπο που η Ε.Ε. λειτουργεί στις διεθνείς σχέσεις της, σε έναν βασικό τομέα αυτόν της κοινής εμπορικής πολιτικής. Η κοινή αγορά συνέβαλε με την σειρά της στην *διάχυση-spillover*, που οδηγούσε προς την πολιτική συνεργασία. Όσον αφορά τον δεύτερο πυλώνα οι καταγιμιστικές εξελίξεις με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, αλλάζουν τα δεδομένα στην ασφάλεια. Σε συνδυασμό με την ανάγκη για επανένωση της Γερμανίας, η

²⁹ Εφεξής θα αναφέρεται ΕΕΠ

³⁰ Κοινή Πολιτική και Πολιτική της Ασφάλειας. Εφεξής θα αναφέρεται ΚΕΠΠΑ

³¹ Για τους στόχους της ολοκλήρωσης και την κοινοτική μέθοδο ολοκλήρωσης βλ. αναλυτικά, Κ.Στεφάνου, Στόχοι και μέθοδοι της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, στο (Στεφάνου, Φατούρος, & Χριστοδουλίδης, 2006, σ. 190)

οποία ήταν υπέρμαχος της ολοκλήρωσης, για να προχωρήσει στην νομισματική ένωση έπρεπε να διασφαλιστεί ο τομέας της εξωτερικής πολιτικής και της κοινής ασφάλειας (Fillis, 2013). Ο πόλεμος στα Βαλκάνια, ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο, η εν μέρη απομάκρυνση των ΗΠΑ από τον ρόλο του θεματοφύλακα της ασφάλειας για την Ευρώπη, κάνουν επιτακτική την ανάγκη για ενίσχυση της πολιτικής και αμυντικής συμμαχίας μεταξύ των κρατών-μελών καθώς αναδεικνύει τις εγγενείς αδυναμίες της Ένωσης να ακολουθήσει μία ανεξάρτητη και συντονισμένη εξωτερική πολιτική. Η συσπείρωση/ολοκλήρωση των ευρωπαϊκών χωρών θεωρείται σημαντική για να καλύψει τις ανάγκες που δημιουργούνται από την νέα πραγματικότητα. Με τον σκοπό αυτό το 1999 θεσμοθετείται η μόνιμη θέση του Γενικού Γραμματέα στο Συμβούλιο των Υπουργών και Υπατου Εκπροσώπου σε θέματα ΚΕΠΠΑ³². Ο τρίτος πυλώνας της συνεργασίας στους τομείς δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων, για την δημιουργία εντός των συνόρων της ένωσης μίας ζώνης ασφάλειας και δικαιοσύνης επιτεύχθηκε με την Συνθήκη του Άμστερνταμ, κυρίως αφού ενεργοποιήθηκε η Συμφωνία Σέγκεν το 1996³³. Σε αυτόν τον πυλώνα όπως και στον δεύτερο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λαμβάνει τις αποφάσεις με ομοφωνία περιορίζοντας τον ρόλο της Επιτροπής και του Κοινοβουλίου σε ρόλο απλών συμμετεχόντων, που έχουν το δικαίωμα να θέτουν ερωτήσεις. Το 2003 καθορίζεται η ευρωπαϊκή στρατηγική για την ασφάλεια, στην οποία θέματα προτεραιότητας ορίζονται η μάχη ενάντια στην τρομοκρατία, μία κοινή πολιτική για την αντιμετώπιση του προβλήματος της Βοζνίας και Εξεργοβίνης καθώς και η δημιουργία μίας κοινής πολιτικής για την Μέση Ανατολή. Το άρθρο 3 της ΣΕΚ αποφασίζεται η εμπορική πολιτική και η συνεργασία για την ανάπτυξη να λαμβάνουν αποφάσεις στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ. Το άρθρο 301 της ΣΕΕ συνδέει τον πρώτο με τον δεύτερο πυλώνα επιτρέποντας στο Συμβούλιο να επιβάλλει κυρώσεις οικονομικές εξ ονόματος της Ε.Ε., για να εξυπηρετήσουν τους σκοπούς της εξωτερικής πολιτικής (Nugent, 2013).

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1999 ενδυναμώνει την διακυβερνητική συνεργασία και τη διακυβερνητική μορφή της Ε.Ε. στη λήψη αποφάσεων, με την ενδυνάμωση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και θεσπίζει ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, και ενσωματώνει την Συμφωνία Σένγκεν στο δίκαιο της Ε.Ε.³⁴. Το 1999 η Ε.Ε. κάνει άλλο

---

³² Το καθεστώς εναλλαγής των αντιπροσώπων εναλλασσόμενων κάθε έξι μήνες είχε οδηγήσει τον Henry Kissinger να καυτηριάσει με την δήλωση-ερώτηση «όταν θελήσω να μιλήσω με την Ευρώπη, σε ποιόν πρέπει να απευθυνθώ?»

³³ Η Europol και η Eurojust είναι τα κοινοτικά όργανα που καλύπτουν τα θέματα αυτά.

³⁴ Το 1973 η πρώτη διεύρυνση εντάσσει στην ΕΟΚ, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και την Δανία. Το 1981 την Ελλάδα και το 1986 την Ισπανία και την Πορτογαλία. Εν συνεχεία το 1995 εντάσσονται η Σουηδία, η Φιλανδία, η Αυστρία. Από το 2003 έως σήμερα η ΕΕ έχει φθάσει από τα 15 τα 28 κράτη-μέλη, με τελευταία την είσοδο της Κροατίας το 2013. Μέχρι την οριστική έξοδο της Μεγάλης Βρετανίας που βρίσκεται σε

ένα βήμα στην διαδικασία ολοκλήρωσης επιτυγχάνοντας ένα επιπλέον στάδιο περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης καθώς μετατρέπεται σε οικονομική και νομισματική ένωση, με την μετατροπή του Ευρώ, σε εννιαίο νόμισμα των χωρών που μετέχουν στο Σύμφωνο Σταθερότητας³⁵ (Μανώλη & Μαρής, 2015). Η αποτυχία της κύρωσης της Συνταγματικής Συνθήκης το 2005 στη Γαλλία και τις Κάτω Χώρες, ανακόπτει προσωρινά την διαδικασία για την περιφερειακή ολοκλήρωση.

Το 2007 η Συνθήκη της Λισσαβώνας τροποποιεί την Συνθήκη της Ε.Ε. και την συνθήκη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, στηρίζεται στην Συνταγματική Συνθήκη του 2005 και την τροποποιεί στο βαθμό που είναι απαραίτητο ώστε να γίνει αποδεκτή από τα εθνικά κοινοβούλια. Ενσωματώνει πλήρως τον τρίτο με τον πρώτο πυλώνα διαφοροποιώντας περαιτέρω την διακυβερνητική τους δομή με την εφαρμογή της διαδικασίας της συναπόφασης στη λήψη των αποφάσεων, για τα θέματα που περιλαμβάνονταν σε αυτούς, ενισχύοντας το ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αφού αποκτά νέες νομοθετικές εξουσίες³⁶, και αυξάνοντας τη συμμετοχική δημοκρατία με την συμμετοχή ομάδων πολιτών (Nugent, 2013). Το Συμβούλιο καθίσταται ένα καθ'όλα θεσμικό όργανο με εκλεγμένο μόνιμο Πρόεδρο (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2017). Επίσης διαχωρίζονται οι αρμοδιότητες της Ε.Ε. σε τρία είδη³⁷ και βελτιώνεται η ικανότητα λήψης αποφάσεων του Συμβουλίου με την διατήρηση των διατάξεων της Συνθήκης που προέβλεπαν την λήψη αποφάσεων με ειδική πλειοψηφία και αντικατάσταση του συστήματος στάθμισης των ψήφων σε αυτό από ένα σύστημα διπλής πλειοψηφίας. Αναγνωρίζεται η Ε.Ε. ως νομική προσωπικότητα που θα μπορεί να προβαίνει αντιπροσωπεύοντας τα μέλη της σε σύναψη διεθνών και διμερών συμφωνιών (Glencross, 2016). Στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας, ο ύπατος εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα ΚΕΠΠΑ διορίζεται από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών, ενδυναμώνει την ΚΠΑΑ³⁸ με την θέσπιση της Αρχής της Αμοιβαιότητας και της Άμυνας, την Ρήτρα αλληλεγγύης και την μόνιμα διαρθρωμένη Συνεργασία, επιπλέον καθιστά δεσμευτικό τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στην Ε.Ε. Επιτυγχάνεται με αυτό τον τρόπο η διασύνδεση των τομέων της εμπορικής πολιτικής με τη θέσπιση κοινών κανόνων για την άμυνα στον τομέα της εμπορικής πολιτικής. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2017)

διαπραγμάτευση μετά την ενεργοποίηση του άρθρου 50 της Συνθήκης της Λισσαβώνας το οποίο είναι σε ισχύ από το 2009, και αιτήθηκε στις 29 Μαρτίου του 2017, μετά την απόφαση στο δημοψήφισμα στις 23 Ιουνίου του 2016. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2017)

³⁵ Το ευρώ τίθεται σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου του 2002

³⁶ Η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων όσον αφορά το σύνολο του προϋπολογισμού και τις δράσεις της Ε.Ε.

³⁷ –τις αποκλειστικές, τις συντρέχουσες, και τις υποστηρικτικές–

³⁸ Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας. (EUR-Lex) Εφεξής θα αναφέρετε ΚΠΑΑ

Η μετάβαση των δυτικών χωρών της μεταπολεμικής Ευρώπης από την ίδρυση της ΕΚΑΧ που ουσιαστικά αποτελούσε μία διακυβερνητική συνεργασία σε συγκεκριμένους τομείς εξελίχθηκε με την διεύρυνση και την εμβάθυνση σε μία Νομισματική και Πολιτική Ένωση χωρίς καθαρά ομοσπονδιακό χαρακτήρα, σε μία υβριδική και ιδιάζουσα μορφή ένωσης με διακυβερνητικές αλλά και υπερεθνικές αρμοδιότητες και όργανα. Σήμερα η Ε.Ε. έχει καταφέρει έχει μία πιο συντονισμένη εξωτερική πολιτική, μέρος των κρατών μελών έχουν φθάσει στην νομισματική ένωση και η πλειοψηφία της λήψης των αποφάσεων έχει υπερεθνικό χαρακτήρα.

3.1.4 Ανακεφαλαίωση

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Συνθήκη της Λισαβόνας μετασχηματίζει την πρώην «κοινοτική μέθοδο» προσαρμόζοντας και ενισχύοντας την σε «ενωσιακή μέθοδο», σύμφωνα με την οποία: Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθορίζει τους γενικούς πολιτικούς προσανατολισμούς και προτεραιότητες, η Επιτροπή προάγει το κοινό συμφέρον της Ένωσης και αναλαμβάνει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες για τον σκοπό αυτόν, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ασκούν από κοινού νομοθετικά και δημοσιονομικά καθήκοντα με βάση τις προτάσεις της Επιτροπής³⁹.

Έτσι στην Ε.Ε. το *εύρος* της ολοκλήρωσης αυξήθηκε σημαντικά με νέα πεδία υπερεθνικής συνεργασίας, ενώ το *επίπεδο* της ολοκλήρωσης δεν μεταβλήθηκε ουσιαστικά καθώς η αποτυχία εφαρμογής της Συνταγματικής Συνθήκης και η Συνθήκη της Λισαβόνας δεν οδήγησαν στη δημιουργία ενός κράτους με συνταγματικές ιδιότητες που να ξεπερνούν αυτές των κυρίαρχων κρατών που την αποτελούν. Ο τρόπος λήψης των αποφάσεων όσον αφορά τον τομέα της Εξωτερικής Πολιτικής και της Πολιτικής της Άμυνας⁴⁰ και η εφαρμογή της ειδικής πλειοψηφίας⁴¹ αντικατοπτρίζει την διατήρηση της άσκησης της εθνικής κυριαρχίας.

---

³⁹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα της 7ης Μαΐου 2009 σχετικά με τον αντίκτυπο της συνθήκης της Λισαβόνας στην ανάπτυξη της θεσμικής ισορροπίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2008/2073), έγγραφο P6_TA(2009)0387, A6-0142/2009.

⁴⁰ άρθρο 31 ΣΕΕ

⁴¹ η ειδική νομοθετική διαδικασία αποκλίνει από τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, είτε γιατί το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο δεν ενεργούν από κοινού (π.χ. άρθρα 19, 21, 64, 113, 115, 127, 192, 223, 311-312 ΣΛΕΕ), είτε γιατί η πρωτοβουλία για την έκδοση νομικής πράξης δεν προέρχεται από την Επιτροπή, αλλά από άλλο θεσμικό όργανο ή ομάδα κρατών μελών (άρθρα 228, 308, 349 ΣΛΕΕ). Όταν η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπει ότι νομοθετικές πράξεις εκδίδονται από το Συμβούλιο σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δύναται να θεσπίζει απόφαση για την έκδοση αυτών των νομοθετικών πράξεων σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία (άρθρο 48 ΣΕΕ). http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/4/3/index.tkl?lang=gr&s=1&e=10 προσπελάστηκε στις 28/8/2017

Η δαιδαλώδης διαδικασία που ακολουθείται για την λήψη απόφασης σε κάθε τομέα πολιτικής και η υβριδική ανάπτυξη και διαπλοκή μεταξύ διεθνικών και υπερεθνικών θεσμών έχει επικριθεί και έχει δημιουργήσει συγκρούσεις πολλές φορές μέσα στην Ένωση, τόσο για το μοντέλο ολοκλήρωσης όσο και για το μέλλον της ίδιας της Ένωσης.

3.2 Η MERCOSUR ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

3.2.1 Εισαγωγή

Σε αυτή την ενότητα θα αναλύσουμε την θεσμική εξέλιξη του σχήματος της MERCOSUR, την ανάλυση των πολιτικών ολοκλήρωσης όπως αυτές αποτυπώνονται στις συνθήκες ώστε να διακρίνουμε, τους στόχους που έθεσε και ο βαθμός της περιφερειακής ολοκλήρωσης που επετεύχθη.

Οι προσπάθειες για την ολοκλήρωση δεν ήταν πρόσφατες ούτε και η MERCOSUR το μοναδικό παράδειγμα στη Λατινική Αμερική⁴². Σκοπός μας είναι να διακρίνουμε τους λόγους και τις αιτίες που επέτρεψαν την δημιουργία της MERCOSUR αλλά και που τελικά την εμπόδισαν να φτάσει στο βαθμό ολοκλήρωσης που κατόρθωσε να επιτύχει η Ε.Ε. Καθοριστική είναι η επίδραση που είχε η γεωπολιτική και γεωστρατηγική θέση της σε μία ήπειρο, που με τις όμορες χώρες παρόλο μοιράζονταν κοινά στοιχεία πολιτισμικά, οι συγκρούσεις μεταξύ τους είναι συχνές, αλλά κυρίως η συνύπαρξη της με τον παγκόσμιο ηγεμόνα, τις ΗΠΑ, εντείνει τις ασυμμετρίες τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο.

3.2.2 Βήματα Πολιτικής και Οικονομικής Ολοκλήρωσης προηγούμενα της MERCOSUR

Ο πολιτικός διάλογος για την ολοκλήρωση της Λατινικής Αμερικής έχει τις αρχές του στις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα σύγχρονα με την ολοκλήρωση του κύκλου των επαναστατικών/απελευθερωτικών κινημάτων των χωρών της.⁴³

---

⁴² Αρκετές προσπάθειες είχαν προηγηθεί πριν την δημιουργία της όπως η Comunidad Andina, το Sistema Económico Latinoamericano, η Asociación Latinoamericana de Libre Comercio, η Asociación Latinoamericana de Integración.

⁴³ Η σχέση μεταξύ των ΗΠΑ, ΕΕ και Λ.Αμερικής, διαφοροποιείται καθώς οι ΗΠΑ αποφασίζουν να αποκλείσουν την εμπλοκή των ευρωπαϊκών χωρών στην αμερικανική ήπειρο, με απώτερο στόχο να αποκτήσουν αυτές τον κυρίαρχο ρόλο. Η αρχική αντιπαράθεση μεταξύ ΗΠΑ και Ευρώπης εδράζει στην υποστήριξη της

Η ιδέα για την παναμερικανική ολοκλήρωση εκφράστηκε πρώτη φορά από τον Simón Bolívar⁴⁴, και η πρώτη «*Συμφωνία του Παναμά*» το 1826⁴⁵, προέβλεπε μία θεσμική δομή με σκοπό την δημιουργία μίας Συνομοσπονδία Κρατών, με αντιπροσώπευση στη βάση της ισότητας στην Γενική Συνέλευση⁴⁶. Το πρώτο αυτό εγχείρημα της λατινοαμερικανικής ολοκλήρωσης τερματίστηκε το 1889, χωρίς να έχει επιτύχει τους στόχους του, μετά από πολέμους που οδήγησαν σε ανακατατάξεις εδαφικές⁴⁷ (Diez de Velasco, 1994).

Η επόμενη προσπάθεια έγινε με την *Πρώτη Διάσκεψη Διεθνή των Αμερικανικών Κρατών* στην Ουάσιγκτον 1889-1890 και ολοκληρώθηκε το 1948 με την δημιουργία της *Οργάνωσης των Αμερικανικών Κρατών*. Οι αρχικοί στόχοι για μόνιμη διαιτησία, για εναρμόνιση και μείωση των τελωνιακών δασμών δεν ευδοκίμησε⁴⁸. Η δημιουργία της *Κοινωνίας των Εθνών*, η μη συμμετοχή των ΗΠΑ σε αυτήν, η αστάθεια στα χρόνια του μεσοπολέμου οδηγούν σε αλλαγή πολιτικής την Κυβέρνηση των ΗΠΑ, επί Προεδρίας Franklin Roosevelt, προτείνεται η πολιτική της «*καλής γειτονίας*» με τα κράτη της Λατινικής Αμερικής. Στη *Διάσκεψη της Λίμα*⁴⁹ το 1938, γίνεται δεκτή η *Αρχή της Συλλογικής Ασφάλειας*⁵⁰ και η *de jure* αποδοχή από τις χώρες της περιοχής (Inter-American Institute of International Legal Studies, 1968).

ανεξαρτητοποίησης των λατινοαμερικανικών κρατών και κορυφώνεται με την δημιουργία του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών. Τα κράτη της Λατινικής Αμερικής δεν νιώθουν ασφαλή παρά την ανεξαρτητοποίηση τους από την Ισπανία και η μονομερής δήλωση του προέδρου της Β.Αμερικής το 1823 James Monroe, εκτιμήθηκε αρχικά από τις χώρες σαν μέτρο προστασίας της αμερικανικής ηπείρου από την Ευρώπη. Δόγμα Μονρόε 1823 δήλωση ενώπιον του Κογκρέσου των ΗΠΑ από τον Πρόεδρο James Monroe σύμφωνα με την οποία δεν θα αποδεχόταν καμία παρέμβαση στα κράτη της Λατινικής Αμερικής που είχαν ανεξαρτητοποιηθεί από τις χώρες της Ευρώπης, αλλά και αντιτίθεται στην ρωσική απαγόρευση για την πλεύση των υδάτων που βρέχουν την Αλάσκα. Αποτελεί ουσιαστικά τη συνέχεια του Δόγματος Manifest Destiny, του Thomas Jefferson (1801-1809).

<https://web.archive.org/web/20120108131055/http://eca.state.gov/education/engteaching/pubs/AmLNC/br50.htm>
Προσπελάστηκε 22/7/2017

⁴⁴Για τον Simón Bolívar, Abel Carbonell «La vida y el pensamiento del Libertador», σε *Obras selectas*, Bogotá, Imprenta Nacional, 1981, pp.287-388

⁴⁵ που ποτέ δεν επικυρώθηκε

⁴⁶ Σε αυτή έλαβαν μέρος η Κολομβία που αποτελούταν από τα σημερινά εξής κράτη : Κολομβία, Εκουαδόρ, Παναμάς και Βενεζουέλα, τα κράτη της Κεντρικής Αμερικής : Κόστα Ρίκα, Γουατεμάλα, Ονδούρα, Νικαράγουα και Σαλβαδόρ, το Μεξικό, το Περού και με παρατηρητές η Μ.Βρετανία και η Ολλανδία. Δεν μετείχαν Βραζιλία και ΗΠΑ. Για το κείμενο της συνθήκης Mauricio Mackenzie, *Los ideales de Bolívar en el derecho internacional americano*, Bogotá, Imprenta Nacional, 1955. Το όραμα του Simón Bolívar ήταν η συνεργασία για την ολοκλήρωση με την εδαφική μορφή που αντιστοιχούσε στην εποχή πριν την κατάκτηση από τους ισπανούς. Ακολούθησαν οι διασκέψεις στη Λίμα το 1847-48 και 1864-65, ενδιάμεσα στο Σαντιάγο της Χιλής το 1856 χωρίς όμως αποτέλεσμα χωρίς την απουσία των ΗΠΑ και της Βραζιλίας.

⁴⁷ Ο πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ-Μεξικού το 1846-48, και αυτός του Συνασπισμού της Αργεντινής, της Βραζιλίας και της Ουρουγουάης ενάντια στην Παραγουάη το 1865-69.

⁴⁸ Όμως δημιουργήθηκε το Γραφείο για την προώθηση των Εμπορικών Σχέσεων και θεσμοθετήθηκε ένας γύρος συναντήσεων κάθε πέντε χρόνια, και το 1910 οδηγήθηκε στην θεσμική μετατροπή του γραφείου σε αυτό που ονομάζεται *Παναμερικανική Ένωση* (Diez de Velasco, 1994).

⁴⁹ Η «*Δήλωση της Λίμα*» από αυτήν την Διάσκεψη είναι μία από τις σημαντικότερες διότι σε αυτή αποφασίστηκε οι Υπουργοί Εξωτερικών να μπορούν να συναντώνται μετά από μία απλή πρόσκληση ενός Κράτους σε περίπτωση απειλής, οποιαδήποτε αιτίας ή μορφής και αν είναι αυτή.

Η δημιουργία το 1948 της διακυβερνητικής και περιφερειακής οργάνωσης, *Οργάνωση των Αμερικανικών Κρατών* επιφορτίζεται με την επίλυση των περιφερειακών συγκρούσεων και την εμπάθυνση στους τομείς της επιστήμης, της πολιτικής, του πολιτισμού της⁵¹ (Organización de los Estados Americanos, 2017). Η δημιουργία του Ινστιτούτου για την Ολοκλήρωση της Λατινικής Αμερικής (INTAL) που ανήκει στην IABD⁵² συμβάλλει με την σειρά του στην διάδοση την ιδέας της ολοκλήρωσης.

Πρόδρομοι της οικονομικής ενσωμάτωσης στην Λατινική Αμερική ήταν η Συμφωνία των Άνδεων που ιδρύθηκε το 1969, με σκοπό την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και την επιτάχυνση της ανάπτυξης διαμέσου της οικονομικής ολοκλήρωσης⁵³. Οι ασυμμετρίες των χωρών που συμμετείχαν καθώς και τα πραξικοπήματα στις χώρες μέλη οδήγησαν στην κατάρρευση και ανασύστασή της, το 1996, με το όνομα Κοινότητα των Χωρών των Άνδεων και την μορφή της να αποτελεί αντίγραφο της θεσμικής συγκρότησης της ΕΕ⁵⁴.

Σημαντικός σταθμός στο εγχείρημα της ολοκλήρωσης της περιοχής είναι η ίδρυση με την υπογραφή στο Μοντεβιδέο το 1960 της Συνθήκης για την Λατινοαμερικανικής Ένωσης Ελεύθερου Εμπορίου (ALALC)⁵⁵. Η πολιτική αστάθεια στα κράτη μέλη από την επιβολή

---

⁵⁰ Η Αρχή της Συλλογικής Ασφάλειας εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στην Διάσκεψη του Río de Janeiro το 1942 και το 1982 από την Αργεντινή στην περίπτωση των Μαλβιδών νήσων. Αυτό θα είναι και το κείμενο πάνω στο οποίο η *Οργάνωση των Αμερικανικών Κρατών* θα αντιμετωπίσει όλες τις μελλοντικές κρίσεις

⁵¹ Η ιδρυτική «*Carta de Bogota*» το 1948 αναδιαμορφώθηκε το 1967. Δείτε το κείμενο σε www.oas.org/dil/esp/afrodescendientes_manual_formacion_lideres_anexos.pdf, ανακτήθηκε 17/7/2017. Τα μέλη της είναι Argentina, Bolivia, Brasil, Chile, Colombia, Costa Rica, Cuba (άρθρηκε η εξαίρεσή της το 2009), Ecuador, El Salvador, Estados Unidos de América, Guatemala, Haití, Honduras, México, Nicaragua, Panamá, Paraguay, Perú, República Dominicana, Uruguay y Venezuela (República Bolivariana de). Η «*Διαμερικανική Συνθήκη Αμοιβαίας Συνδρομής*»- (TIAR) ή Pacto del Río αποτελεί το εξοπλιστικό σκέλος της Οργάνωσης των Αμερικανικών Κρατών, και σκοπό του είχε την ειρηνική επίλυση των διαφορών, αλλά και την αμυντική συμμαχία στο πνεύμα της Αρχής της Συλλογικής Ασφάλειας. Στο πλαίσιο της στήριξης μέσω της χρηματοδότησης της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής ιδρύεται η Inter-American Development Bank (IABD), το 1959 ακολουθώντας το μοντέλο της Παγκόσμιας Τράπεζας για την Ανάπτυξη και την Ανοικοδόμηση, International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) διαδικτυακός τόπος <http://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd>

⁵² Interamerican Development Bank διαδικτυακός τόπος www.iadb.org

⁵³ Η θεσμική δομή της προσομοίαζε αρκετά με αυτήν της ΕΟΚ με μία *Junta del Acuerdo de Cartagena*, με λειτουργίες αντίστοιχες με αυτές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επιβολή των αποφάσεων κάτι που όμως κρίθηκε ως απειλή από τα κράτη και αποφασίστηκε να περιοριστεί καθαρά σε διοικητικά καθήκοντα. Στην σελίδα Comunidad Andina (CAN), διαδικτυακός τόπος <http://www.comunidadandina.org/index.aspx>, προσπελάστηκε στις 28/7/2017

⁵⁴ Με την οποία έχει υπογράψει συμφωνία από το 1993 για την αναθέρμανση των σχέσεων στους τομείς του εμπορίου, της χρηματοδότησης και της τεχνολογίας με σκοπό την περιφερειακή ολοκλήρωση της υποπεριοχής των Άνδεων. Παρόλα αυτά κύριος εμπορικός της εταίρος παραμένουν οι ΗΠΑ και ακολουθεί η Ε.Ε. ενώ το εμπορικό ισοζύγιο μεταξύ των χωρών μελών υπολείπεται αυτών σημαντικά. Με την MERCOSUR έχει υπογράψει Συμφωνία Πλαίσιο από το 1998, με σκοπό την δημιουργία ζώνης ελεύθερου εμπορίου που όμως δεν προχώρησε λόγω των πολιτικών προβλημάτων της Κοινότητας των Χωρών των Άνδεων.

⁵⁵ Σκοπός της ήταν η μείωση των δασμολογικών εμποδίων ανάμεσα στα μέλη της και η δημιουργία σε διάστημα 12 ετών μίας ζώνης ελεύθερου εμπορίου. Τα περιεχόμενα της συνθήκης προσπάθησαν να συνενώσουν τις ιδέες που είχαν εμπνευστεί από το ευρωπαϊκό όραμα για μία εννιαία αγορά, με τις απόψεις των Κρατών μελών που

δικτατορικών καθεστώτων και οι συνεχείς αλλαγές κυβερνήσεων που προσπαθούσαν να ελαχιστοποιήσουν τις δεσμεύσεις τους. Οι διαφορετικές στοχοθετήσεις των χωρών μελών μεταξύ τους, η πολιτική της πολυμερούς προσέγγισης που προβλεπόταν στη συνθήκη, σε αντιδιαστολή με την προώθηση των διμερών σχέσεων που ήταν η προσέγγιση των κρατών, η διαφοροποίησή τους από τους καταστατικούς στόχους της ένωσης, οδήγησαν στην αποτυχία της, στο τέλος της δεκαετίας του εβδομήντα.

Διάδοχος της προσπάθειας ολοκλήρωσης είναι, το 1980, η Λατινοαμερικανική Ένωση για την Ολοκλήρωση (ALADI) θέτοντας νέες προτεραιότητες, την ένωση μεταξύ κυρίαρχων Κρατών με σκοπό την μετάβαση σταδιακά σε μία κοινή αγορά της Λατινικής Αμερικής, χωρίς αυτή να προσδιορίζεται χρονικά και χωρίς να θέτουν χρονοδιάγραμμα για τις δασμολογικές παραχωρήσεις.⁵⁶ Οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι χώρες της Λατινικής Αμερικής, συνέπεια των πετρελαϊκών κρίσεων, η μείωση των άμεσων ξένων επενδύσεων και της αναπτυξιακής βοήθειας από τις ανεπτυγμένες χώρες οδηγούν στην αποδυνάμωση της ένωσης και την εγκατάλειψη της, από χώρες όπως το Μεξικό που εντάσσεται στην Ένωση Ελεύθερου Εμπορίου της Βορείου Αμερικής (NAFTA), και από την Αργεντινή με την Βραζιλία που με την συνεργασία τους δημιουργούν την MERCOSUR.

3.2.3 Η MEROSUR

Η αρχική σύνθεση της MERCOSUR, αποτελούνταν από τέσσερα κράτη, τις Δημοκρατίες της Βραζιλίας, της Αργεντινής, της Παραγουάης και της Ουρουγουάης. Το 2006 εντάχθηκε η Βενεζουέλα και το 2015 η Βολιβία. Ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 275 εκατ κατοίκους που αντιστοιχούν στο 70% της νοτίου Αμερικής και οι επίσημες γλώσσες της ένωσης είναι τα ισπανικά, τα πορτογαλικά και η guaraní. Η συνολική έκταση των κρατών μελών είναι 13.000.000 τετ.χλμ... Οι χώρες που την απαρτίζουν παρουσιάζουν ασυμμετρίες ως προς την έκταση τους, την πληθυσμιακή τους σύσταση, το μέγεθος της οικονομίας τους Η Mercosur

---

επιθυμούσαν την δημιουργία μία ζώνης ελεύθερου εμπορίου για τις νηπιακές τους βιομηχανίες. Η θεσμική δομή της ένωσης δεν διέφερε από αυτή μίας διακυβερνητικής οργάνωσης για την συνεργασία, με την απουσία παραχώρησης αρμοδιοτήτων στα κοινά όργανα. Κατά συνέπεια η προστατευτική πολιτική και ο οικονομικός εθνικισμός ήταν από τις βασικές αιτίες που εμπόδισαν την ολοκλήρωση σε βασικούς τομείς. Asociación Latinoamericana de Libre Comercio ή Latin American Free Trade Association.

⁵⁶ Asociación Latinoamericana de Integración- ALADI. Η Συνθήκη του Μοντεβιδέο είναι ένα μείγμα από τα κίνητρα για το εμπόριο και την ανάπτυξη, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Συνδιάσκεψη της UNCTAD, τον προβληματισμό όσον αφορά την νέα οικονομική τάξη που προωθείται από τον φιλελευθερισμό και την παγκοσμιοποίηση, και την Επιστολή δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που έγινε αποδεκτή από την Συνέλευση των Η.Ε. με την Resolución 3281-XXIX του 1974. Η ALADI προβλέπει δύο μηχανισμούς ολοκλήρωσης, έναν με προτιμησιακά καθεστώτα ανάλογα με την περιοχή και έναν τομεακό ανεξαρτήτου γεωγραφικής ζώνης όπου χωρίζεται σε δύο τύπους έναν που περιλαμβάνει όλα τα κράτη και έναν με περιορισμένο αριθμό κρατών.

θεωρείται ότι είναι το τέταρτο οικονομικό μπλοκ στον κόσμο ως προς τον όγκο εμπορίου, η πέμπτη οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο σε σχέση με το παραγόμενο ονομαστικό της ΑΕΠ, που φθάνει τα 4.580τρις\$ το οποίο αντιστοιχεί στο 82,3% του ΑΕΠ της Νοτίου Αμερικής. Η γεωπολιτική της θέση αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα από το γεγονός ότι δύο χώρες ανήκουν στους G20. (MERCOSUR)

3.2.4 Οι Συνθήκες⁵⁷

Η Βραζιλία και η Αργεντινή αποτελούν τις δύο μεγαλύτερες σε έκταση χώρες της νοτίου Αμερικής. Κατά την περίοδο του ψυχρού πολέμου, η εγκαθίδρυση σε αυτές δικτατορικών καθεστώτων, συνδυαστικά με τις διεκδικήσεις για την εκμετάλλευση του υδάτινου όγκου του ποταμού Paraná, καθώς και η ανάπτυξη των πυρηνικών όπλων, στάθηκαν εμπόδιο για τις σχέσεις μεταξύ τους⁵⁸. Η εξέλιξη της MERCOSUR μπορεί να αναλυθεί σε τρεις περιόδους. Αν και υπήρξε μία σύντομη περίοδος συνεργασίας σε διάφορους τομείς μεταξύ του 1961-67 μόνο μετά την κατάρρευση των δικτατοριών, η επίλυση των διαφορών για τα ύδατα, η συμφωνία για χρήση για ειρηνικούς σκοπούς των πυρηνικών και η ουδετερότητα που επέδειξε η Βραζιλία στον πόλεμο της Αργεντινής με την Μεγάλη Βρετανία για τα νησιά των Μαλβιδών, επέτρεψαν μία προσέγγιση στα τέλη της δεκαετίας του 70. Συντέλεσαν σε αυτό τα οικονομικά προβλήματα με τα οποία ήρθαν αντιμέτωπες οι δύο χώρες με την κρίση χρέους που αντιμετώπισε το σύνολο των χωρών της Λατινικής Αμερικής την δεκαετία του 80 (Cohn, 2009). Η *Δήλωση του Iguazu* το 1985 ήταν η βάση για την συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών, μία συνεργασία με καθαρά πολιτικό χαρακτήρα. Την περίοδο μεταξύ 1985-88 που παρατηρείται μία σταδιακή και επιλεκτική τομεακή ολοκλήρωση μέσα από το Πρόγραμμα Integración y Cooperación Económica (PICE)⁵⁹, βασισμένη στις αρχές της αναλογικότητας των πολιτικών των κρατών, της ελαστικότητας, της συμμετρικής ανάπτυξης μεταξύ των

---

⁵⁷ Όλα τα ιδρυτικά κείμενα βρίσκονται στην σελίδα της MERCOSUR <http://www.mercosur.int/innovaportal/v/4054/1/innova.front/textos-fundacionales>

⁵⁸ ήδη από την δεκαετία του 1950

⁵⁹ Υπεγράφη το 1986. Το πρόγραμμα το οποίο έθεσε την βάση για την διαπραγμάτευση του εμπορικού προτιμησιακού καθεστώτος με την μείωση των δασμών, για την συνεργασία στην ανάπτυξη των πυρηνικών όπλων για ειρηνικούς σκοπούς, προωθούσε το διμερές τομεακό εμπόριο στηριζόμενο στην σταδιακή μείωση των δασμών χωρίς σαφές χρονοδιάγραμμα με γενικές κατευθυντήριες γραμμές. Οι δύο χώρες με την Πράξη Φιλίας το 1986 δεσμεύονται για την επιτυχία του προγράμματος και υπογράφουν μία σειρά από τομεακά πρωτόκολλα, κυρίως στον αγροτικό, βιομηχανικό τομέα. Δείτε την Πράξη Φιλίας στη σελίδα [https://es.wikisource.org/wiki/Acta_para_la_Integraci%C3%B3n_Argentino-Brasile%C3%B1a_\(1986\)](https://es.wikisource.org/wiki/Acta_para_la_Integraci%C3%B3n_Argentino-Brasile%C3%B1a_(1986)) προσπελάστηκε στις 4/8/2017 Εφεξής θα αναφέρεται PICE

τομέων, με την συμμετοχή του επιχειρηματικού κόσμου, προσπαθώντας να αποσοβήσουν τις συγκρούσεις από την διαδικασία της ολοκλήρωσης⁶⁰. (Lucangeli, 2007).

Η δεύτερη περίοδος για την εξέλιξη της MERCOSUR είναι μεταξύ του 1988 και του 1991. Ξεκινά με την υπογραφή μεταξύ της Αργεντινής και της Βραζιλίας της Συνθήκης de Integración, Cooperación y Desarrollo (TICD) το 1988⁶¹, στην οποία προβλέπονταν εντός δεκαετίας η δημιουργία μίας ζώνης ελεύθερου εμπορίου για αγαθά και υπηρεσίες. Σύμφωνα με τον Silva E., (2001) η συνθήκη υστερούσε του Προγράμματος PICE καθώς δεν έθετε σαφείς στόχους και άφηνε στην κρίση των συμβαλλομένων την σταδιακή και επιλεκτική τομεακή ολοκλήρωση. Επίσης προέβλεπε τη δημιουργία της Επιτροπής Comisión Parlamentaria Conjunta de Integración με σκοπό την εξυπηρέτηση του νομοθετικού έργου καθώς και προέβλεπε την εναρμόνιση των πολιτικών για την δημιουργία μίας κοινής αγοράς. Βασικό της εργαλείο ήταν η γενικευμένη μείωση των δασμών σε όλα τα προϊόντα. Η Συνθήκη TICD αποτελεί μία στροφή προς τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές και είναι το καθοριστικό βήμα για την τελική μετάβαση προς την MERCOSUR. Η εγκαθίδρυση της δημοκρατίας εντείνει τις πιέσεις για την επιτάχυνση της δημιουργίας της κοινής αγοράς και της ολοκλήρωσης⁶².

Υπό την πίεση των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετώπισαν η Αργεντινή και η Βραζιλία την δεκαετία του ενενήντα,⁶³ οδήγησαν στην υπογραφή της Acta de Buenos Aires⁶⁴ τον Ιούλιο του 1990, που επαναοριοθετούσε την δημιουργία της κοινής αγοράς για το 1994, τέσσερα χρόνια νωρίτερα από την προβλεπόμενη ημερομηνία στην TICD. Στη Συμφωνία de

---

⁶⁰ Η ολοκλήρωση του προγράμματος μπορεί να χωριστεί σε δύο περιόδους. Η πρώτη αφορά την τομεακή ολοκλήρωση στους τομείς των κεφαλαιακών αγαθών, της αυτοκινητοβιομηχανίας και της βιομηχανίας τροφίμων. Η δεύτερη περίοδος χαρακτηρίζεται από μία γενικότερη ολοκλήρωση για την δημιουργία μίας ζώνης ελεύθερου εμπορίου σε μία δεκαετία.

⁶¹ Αναφορικά με την Συνθήκη de Integración, Cooperación y Desarrollo (TICD) http://www2.uol.com.br/actasoft/actamercosul/espanhol/tratado_de_integracion.htm προσπελάστηκε στις 4/8/2017. Εφεξής θα αναφέρεται TICD

⁶² Η ένταξη της Ουρουγουάης στην MERCOSUR γίνεται, αφού έχει προηγηθεί η σύναψη διμερών πρωτοκόλλων εμπορικής συνεργασίας με τις δύο χώρες, καθώς διαχρονικά οι σχέσεις της με αυτές είναι αρμονικές. Η Παραγουάη λόγω των προβλημάτων με τις διεκδικήσεις για τον ποταμό Paraná δεν έχει τόσο καλές σχέσεις με την Αργεντινή, όμως με την Βραζιλία οι σχέσεις της είναι εξαιρετικές. Ενδεικτικό για αυτό είναι η δημιουργία μιας υδροηλεκτρικής μονάδας από κοινού στα κοινά σύνορα με την Βραζιλία, μετά την υπογραφή της Συμφωνίας de Itaipú το 1973, ήταν πέντε φορές το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της Παραγουάης εκείνη της περίοδο.

⁶³ Ο υψηλός πληθωρισμός, το υψηλό εξωτερικό χρέος, περιόρισαν την ανάπτυξη και μείωσαν την παρουσία του Κράτους στην οικονομία, οδήγησαν σε αύξηση της ανεργίας με συνέπεια και την αύξηση του κοινωνικού αποκλεισμού μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων.

⁶⁴ Πληροφορίες για την Acta de Buenos Aires [https://es.wikisource.org/wiki/Acta_de_Buenos_Aires_\(1990\)](https://es.wikisource.org/wiki/Acta_de_Buenos_Aires_(1990)) προσπελάστηκε στις 5/8/2017

Complementación Económica N°14 (ACE14)⁶⁵ τον Δεκέμβριο του 1990, ορίζονται οι μηχανισμοί μέσα από τους οποίους θα επιτευχθεί η δημιουργία της κοινής αγοράς (Hirst, 1991). Η συμφωνία εισαγάγει αλλαγές στο ισχύον μοντέλο ολοκλήρωσης. Η σημαντική διαφοροποίηση που περιλαμβάνεται σε αυτή την συμφωνία, είναι η παράκαμψη των τομεακών συνεργασιών που είχαν αποφασίσει οι προηγούμενοι πρόεδροι των δύο χωρών⁶⁶ με το πρόγραμμα PICE και δίνεται προτεραιότητα στην συνεργασία στη μακροοικονομική πολιτική. Η νέα συμφωνία προέβλεπε την σταδιακή οριζόντια και αυτόματη μείωση των δασμολογικών εμποδίων μεταξύ των δύο χωρών και την πλήρη εξάλειψή τους μετά τον Δεκέμβριο του 1994, την εναρμόνιση των μακροοικονομικών πολιτικών πρωταρχικά στο εμπόριο, και δει στον τομέα της βιομηχανίας, έδινε την δυνατότητα υπογραφής συμπληρωματικών συμφωνιών ανά τομέα, και ρήτρα διασφάλισης των εν ισχύ συμφωνιών σε περίπτωση αποτυχίας του εγχειρήματος.⁶⁷⁶⁸ Παρόλο που οι μακροοικονομικές πολιτικές των δύο μεγάλων χωρών ευθυγραμμίζονται με τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές, οι μεταξύ τους ασυμμετρίες, ο ρυθμός και η ένταση/βαθμός επιβολής των νέων μέτρων δημιουργούν καθυστερήσεις στην εξέλιξη της ολοκλήρωσης. (Di Filippo, 1997)

Η ανάσχεση των εμποδίων στις σχέσεις της Αργεντινής και της Βραζιλίας και η μεταξύ τους ολοκλήρωση οδηγεί στην δημιουργία και την θεσμοθέτηση της Κοινής Αγοράς του Νότου ή MERCOSUR, με την υπογραφή της Συνθήκης της Asunción που υπογράφηκε το 1991⁶⁹. Η νέα συνθήκη προβλέπει την ελεύθερη διακίνηση αγαθών υπηρεσιών και παραγωγικών συντελεστών διαμέσου της άρσης των τελωνειακών δασμών και των περιορισμών, ένα κοινό εξωτερικό δασμό και κοινή εμπορική πολιτική, εναρμόνιση των μακροοικονομικών και

---

⁶⁵ Σε αυτήν περιλαμβάνονται τα συμφωνηθέντα στην Acta de Buenos Aires. Ολόκληρη η Συμφωνία βρίσκεται στη σελίδα http://www.sice.oas.org/Trade/ARG_BRA/ARGBRA_ind_s.asp, προσπελάστηκε στις 8/8/2017

⁶⁶ Raúl Alfonsín Πρόεδρος της Αργεντινής 1983-1989 και José Sarney πρόεδρος της Βραζιλίας 1985-1990

⁶⁷ Την Συμφωνία προσυπογράφουν η Παραγουάη και η Ουρουγουάη καθώς θέλουν να διασφαλίσουν την διακίνηση των προϊόντων τους, μέσα από αυτή την συμφωνία να προωθηθούν μέσω μιας ισχυρής συμμαχίας στην διεθνή αγορά και να προωθήσουν τον εκμοντερνισμό της παραγωγής τους

⁶⁸ Σημαντική ώθηση έδωσε στην διαδικασία της ολοκλήρωσης, η παρέμβαση των ΗΠΑ, με την Πρωτοβουλία για τις χώρες της Αμερικής τον Ιούνιο του 1990. Η πρόταση προέβλεπε επενδύσεις με την συμμετοχή της Παγκόσμιας Τράπεζας και της Inter-American Development Bank (IADB) και ταμείο δωρεών για να προωθήσουν το άνοιγμα των αγορών και τις ιδιωτικοποιήσεις. Μηχανισμό ελέγχου από κρατικούς φορείς των ΗΠΑ, για την μείωση του εξωτερικού χρέους. Σύσταση ζώνης ελεύθερου εμπορίου σε όλη την αμερικανική ήπειρο με προβάδισμα στις χώρες που έχουν προχωρήσει σε σύσταση εμπορικών ενώσεων, στην υπογραφή συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου. Αποσκοπούσε στο άνοιγμα των αγορών των χωρών για τα αμερικανικά προϊόντα θέλοντας να μειώσει το εμπορικό και δημοσιονομικό του έλλειμμα, και να διατηρήσει την ηγεμονική θέση στην αμερικανική ήπειρο. (Borja, 2017). Στη σελίδα <http://www.encyclopediadelapolitica.org/Default.aspx?i=&por=i&idind=807&termino>, προσπελάστηκε στις 10/8/2017

⁶⁹ Η MERCOSUR ξεκινώντας από μία ζώνη ελεύθερου εμπορίου εξελίσσεται σε μία τελωνειακή ένωση και τέλος σε μία κοινή αγορά με την ελεύθερη διακίνηση των παραγωγικών συντελεστών Η συμφωνία περιέχεται στη σελίδα <http://www.mercosur.int/innovaportal/v/5271/11/innova.front/tratados-protocolos-y-acuerdos>, προσπελάστηκε 8/8/2017

τομεακών πολιτικών, και την διατήρηση των δεσμεύσεων των προηγούμενων συμφωνιών και την δέσμευση για την δημιουργία μέσω της Κοινής Αγοράς του Νότου ενός περιβάλλοντος ασφάλειας και δημοκρατίας, να αυξήσει την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα των χωρών. (Peña, 1922)

Η ιδιαιτερότητα αυτής της Συνθήκης έγκειται στο ότι, μέσα από την περιφερειακή ολοκλήρωση στην οποία αποσκοπεί η δημιουργία της MERCOSUR, συγχρόνως θέλει να την χρησιμοποιήσει σαν βάση για την διεθνοποίηση των οικονομιών των χωρών, να αυξήσει την παραγωγικότητα και τις επενδύσεις, να παρουσιάσει μία ενιαία θέση στους διεθνείς οργανισμούς. Όμως κανένα από τα όργανα δεν είναι επιφορτισμένο για την διασύνδεση των τομεακών δράσεων και της ενδοβιομηχανικής συνεργασίας. Οι αρμοδιότητες τους περιορίζονται σε στοχοθέτηση και εκτέλεση γενικόλογων ομόφωνων αποφάσεων. Η κανονιστική ισχύ της Συνθήκης δεδομένης της έλλειψης μηχανισμών και θεσμών ικανών να λειτουργήσουν αυτόνομα από τα κράτη για την εφαρμογή της, έχει λοιπόν ένα ρόλο δηλωτικό. (Hirst, 1991)

Το επόμενο σημαντικό βήμα για την MERCOSUR είναι η υπογραφή του Πρωτοκόλλου de Ouro Preto(1994), το οποίο αποτελεί την θεσμική βάση και προσδίδει νομική προσωπικότητα στη MERCOSUR, με τον ορισμό των θεσμικών οργάνων. Επιλέγεται να ακολουθηθεί πιστά η θεσμική επιταγή της Συνθήκης και χάνεται μία μεγάλη ευκαιρία για να δημιουργηθεί ένα σχήμα ολοκλήρωσης που δεν θα αποτελείτο μόνο από πολιτικά όργανα διακυβερνητικά και ομάδες εργασίας γενικόλογες, αλλά θα περιλαμβάνει και ανεξάρτητα όργανα από τα κράτη μέλη, απαραίτητα για την δημιουργία μίας τελωνειακής ένωσης⁷⁰. Το πρωτόκολλο δεν κατάφερε να προσδώσει στην MERCOSUR τον υπερεθνικό χαρακτήρα που έπρεπε. Τα θεσμικά όργανα συνέχισαν να έχουν χαρακτήρα διακυβερνητικό, καθώς τα μέλη τους ήταν εκπρόσωποι των εθνικών κρατών και δεν έχαιραν καμίας αυτονομίας, όπως επίσης και οι αποφάσεις λαμβάνονταν με ομοφωνία όλων των κρατών-μελών (Genevgo & Vazquez, 2006). Οι μελλοντικές αναθεωρήσεις του Πρωτοκόλλου οδήγησαν στην σημερινή μορφή της ένωσης χωρίς όμως διαφοροποιήσεις ουσίας στην νομική και θεσμική δομή, διατηρώντας τη ισχύουσα παρεμβατική διαδικασία της *διάχυσης-spill over*, των θεσμικών οργάνων. (Di Filippo, 1997)

---

⁷⁰ Ενδεικτική είναι η απορρόφηση του Συμβουλίου για την Βιομηχανία από το συμβουλευτικό φόρου για την Οικονομία και τα Κοινωνικά θέματα. Η δημιουργία της Επιτροπής Εμπορίου (Comisión de Comercio del Mercosur-CCM) δεν ξέφυγε από αυτόν τον κανόνα και κατέληξε να ασχολείται με την κατοχύρωση του εξωτερικού κοινού δασμολογίου.

3.2.5 Ανακεφαλαίωση

Όπως περιγράψαμε σε αυτό το κεφάλαιο, το εγχείρημα της ολοκλήρωσης στην Λατινική Αμερική έχει τις ρίζες του στα χρόνια του απελευθερωτικού αγώνα των χωρών από την Ισπανική κυριαρχία. Η έκταση όμως της Αμερικανικής Ηπείρου, οι πολιτικές συγκυρίες, η επιρροή και τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων, οδήγησαν στη δημιουργία των νέων χωρών με εδαφικούς και πολιτικούς προσδιορισμούς που δεν αποτελούσαν ευθεία αναφορά του ιστορικού και πολιτισμικού παρελθόντος. Η νέα εδαφική και πολιτική διάρθρωση στην περιοχή, οδήγησε στη δημιουργία πολλών διαφορετικών ενώσεων με σκοπό την πολιτική και οικονομική ολοκλήρωση με καθαρά γεωγραφικό προσδιορισμό. Παρόλο που κάποια από τα προγενέστερα εγχειρήματα από αυτό της MERCOSUR για την περιφερειακή ολοκλήρωση ήταν αρκετά πιο συγκροτημένα, δεν κατάφεραν λόγω κυρίως των πολιτικών και οικονομικών συγκυριών να ευδοκιμήσουν.

Η MERCOSUR πρότεινε ένα νέο μικρότερο μοντέλο περιφερειακής ολοκλήρωσης, με λιγότερες σε αριθμό χώρες σε σχέση με τα σχήματα που είχαν δημιουργηθεί στο παρελθόν. Εν αντιθέσει, διεύρυνε το πρότυπο καθώς δεν περιορίστηκε μόνο στον τομέα του εμπορίου⁷¹. Η έλλειψη πολιτικής θέλησης και οι δυσμενείς οικονομικές συγκυρίες εμπόδισαν τη εφαρμογή των αποφάσεων που θα οδηγούσαν στην ολοκλήρωσή της, όπως η εφαρμογή ενός ενιαίου νομίσματος. Όμως πιο σημαντική κρίνεται η θεσμική αδυναμία που χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη λατινοαμερικανική ένωση. Η θεσμική πρόοδος δεν κατάφερε να συμβαδίσει/εναρμονιστεί με την εμπορική, εξαιτίας της top-down ολοκλήρωσης που ακολουθήθηκε⁷². Οι πολιτικές δεν εστίασαν στις τομεακές πολιτικές αλλά παρέμειναν στις γενικές κατευθύνσεις, διαφοροποιώντας την από αυτήν της τομεακής εμβάθυνσης που είχε επιτευχθεί την πρώτη περίοδο μεταξύ της Βραζιλίας και της Αργεντινής, και τελικά δεν κατάφεραν να την οδηγήσουν στην ολοκλήρωση με την δημιουργία μιας κοινής αγοράς.

---

⁷¹ Πέτυχε την διεύρυνση του εμπορικού ισοζυγίου μεταξύ των χωρών μέσω της διεύρυνσης πέραν της τομεακής ολοκλήρωσης, διευκολύνοντας τη διατομεακή εξειδίκευση και διαμέσου της περιφερειακής ολοκλήρωσης των αγορών έθεσε σαν στόχο την ένταξη στην παγκόσμια οικονομία. Οι ενδοπεριφερειακές συναλλαγές αυξήθηκαν ασύμμετρα ευνοώντας κάποιες χώρες, όμως αυτό δεν επέδρασε θετικά στις υπόλοιπες καθώς δεν υπήρχε τομεακή διασύνδεση. Το ίδιο συνέβη και στις διαπεριφερειακές συναλλαγές. (CEPAL, 1991)

⁷² Σε ένα φαύλο κύκλο, η θεσμική αδυναμία εμποδίζει την εξέλιξη της οικονομικής πολιτικής και κατά συνέπεια και της εμπορικής, τρέφοντας την αστάθεια των χωρών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

MERCOSUR VS ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

4.1 Σύγκριση

Από τη σύγκριση των δύο ενώσεων διαπιστώνουμε ότι το μοντέλο της Ε.Ε. παρόλο που αμφισβητείται για την αποτελεσματικότητά του τελικά είναι πολύ πιο επιτυχημένο από αυτό της MERCOSUR η οποία δεν έχει καταφέρει να προχωρήσει πέρα από μία τελωνειακή ένωση.

Οι ευρωπαϊκές θεωρίες της ολοκλήρωσης στην εφαρμογή τους στην MERCOSUR έχουν περιορισμένα όρια λόγω των πολιτιστικών, πολιτικών, ιστορικών και κοινωνικών αιτιάσεων. Η θεωρία του νεολειτουργισμού ταιριάζει καλύτερα, καθώς πολλά από τα εννοιολογικά εργαλεία είναι διαφωτιστικά για την ανάλυση της διαδικασίας ενσωμάτωσης. Παρόλα αυτά καμία από τις δύο ενώσεις δεν καλύπτει επαρκώς τις προϋποθέσεις της θεωρίας του νεολειτουργισμού όπως επισημαίνεται/αναλύεται ακολούθως.

Η Ε.Ε. και η MERCOSUR είναι δύο παραδείγματα προηγμένης πολυμερούς περιφερειακής ολοκλήρωσης και οι μόνες πολυμερείς κοινές αγορές *de jure*⁷³. Η σύγκριση των δύο μπλοκ είναι δυνατή δεδομένου ότι έχουν κοινά: ότι είναι νομικές προσωπικότητες και συμμετέχουν σαν τέτοιες σε διεθνείς οργανισμούς, συνάπτουν συμφωνίες στο πλαίσιο της κοινής αγοράς που πρεσβεύουν, και έχουν παρόμοιες θεσμικές δομές. Η Ε.Ε. ιδρύθηκε το 1957, αποτελείται από 28 κράτη με 24 επίσημες γλώσσες που επιδρούν στο βαθμό πολιτισμικής συνοχής, σε αντίθεση με την MERCOSUR που η δημιουργία της είναι πολύ πρόσφατη μόλις το 1991, και αποτελείται από 6 κράτη⁷⁴, με τρεις επίσημες γλώσσες. Η πρωτοκαθεδρία στην Ε.Ε. είναι μοιρασμένη ανάμεσα στην Γαλλία και την Γερμανία, και στην MERCOSUR ανάμεσα στην Αργεντινή και την Βραζιλία. Αν και στο πρόσφατο παρελθόν οι ασυμμετρίες μεταξύ των χωρών της Ένωσης δεν ήταν μεγάλες, μετά και τις τελευταίες διευρύνσεις ο βαθμός ανισότητας έχει αυξηθεί. Η δημιουργία και των δύο περιφερειακών ενώσεων υπαγορεύθηκε

---

⁷³ Προέρχεται από τη νομική ορολογία για να δείξει κάτι που επιβάλλεται από το εθιμικό δίκαιο ή το νόμο ή γενικά το ηθικά ορθό, σε αντιδιαστολή προς τον όρο *de facto*, που σημαίνει εκείνο που επιβάλλεται εκ των πραγμάτων, ρεαλιστικά, στην πράξη και δεν έχει επισημοποιηθεί. Ανακτήθηκε από https://www.google.gr/search?q=de+jure&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b&gfe_rd=cr&ei=CzGjWeHpN-XR8geluo6gBQ στις 28/8/2017

⁷⁴ Η Βολιβία ολοκλήρωσε την ενταξιακή διαδικασία το 2015 και η Βενεζουέλα είναι μέλος από το 2006.

από την ανάγκη για διασφάλιση της ειρήνης και την στήριξη των οικονομιών τους⁷⁵. Η συμμετοχή μικρών σε έκταση χωρών με σχετικά ισορροπημένη κατανομή της εξουσίας μεταξύ τους, οι ευνοϊκές γεωγραφικές συνθήκες, με μικρές αποστάσεις μεταξύ των χωρών, σε σχέση με τις αντίστοιχες στην MERCOSUR και το ηπιότερο γεωγραφικό ανάγλυφο που ευνοεί την διασύνδεση μεταξύ τους, η υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, συνέβαλαν στην υψηλή οικονομική συγκέντρωση στην Ε.Ε..

Η χαμηλή αυτονομία των εθνικών διαπραγματευτών/εκπροσώπων, ο μικρός βαθμός ελευθερίας και η απαίτηση για ομοφωνία στη λήψη αποφάσεων όπως συμβαίνει στην περίπτωση της MERCOSUR, αποτελεί σύμφωνα με τον Schmitter (1970) την αιτιολόγηση σύμφωνα με την οποία το σύστημα είτε δεν κινείται είτε κινείται, μόνο στους χώρους πολιτικής στους οποίους είναι εφικτή η διαμόρφωση του χαμηλότερου κοινού παρανομαστή. Σε αντίθεση με την Συνθήκη που είναι αποτέλεσμα μεγάλου βαθμού αυτονομίας και ομοφωνίας, σύμφωνα με την οποία λαμβάνονται οι περισσότερες αποφάσεις στην Ε.Ε., χωρίς να αποκλείεται ο συμβιβασμός με το «μοίρασμα της διαφοράς» μεταξύ των δρώντων. Η Ε.Ε. παρέχει στα μέλη της τη δυνατότητα να καθιερώσουν μεταξύ τους ενισχυμένη συνεργασία με σκοπό την πραγμάτωση των στόχων της Ένωσης, της διαφύλαξης των συμφερόντων της και την ενίσχυση της διαδικασίας ολοκλήρωσης⁷⁶.

Η σύγκριση μεταξύ της Ε.Ε. και της MERCOSUR δημιουργεί νέες προοπτικές για την δημιουργία πολιτικών προτάσεων και θεωρητικών αναλύσεων. Παρόλο που και οι δύο έχουν προχωρήσει την ολοκλήρωση σε επίπεδο κοινής αγοράς, η διαφορά στο βαθμό ολοκλήρωσης είναι ουσιώδης και οφείλεται κυρίως στις διαφορές που παρουσιάζουν στην θεσμική δομή τους. Η αρχική ομοιότητα των θεσμικών οργάνων της MERCOSUR με αυτών της Ε.Ε. είναι παραπλανητική, καθώς μια προσεκτικότερη εξέταση αναδεικνύει τις διαφορές στις αρμοδιότητες, τις λειτουργίες, τη διάρθρωση και τη στελέχωση. Η διαδικασία της

---

⁷⁵ Τα κύματα περιφερισμού που εμφανίστηκαν τα μέσα της δεκαετίας του ογδόντα είχαν ένα ισχυρό στοιχείο στρατηγικής. Έτσι θεωρείτε ότι όπως η NAFTA δημιουργήθηκε σαν απάντηση στην σύσταση της Ε.Ε. έτσι και οι πρωτοβουλίες ολοκλήρωσης των χωρών της Λατινικής Αμερικής ήταν μία απάντηση, πέρα από μία ανάγκη, στην διαδικασία ολοκλήρωσης που ακλούθησε η Ευρώπη. Η δημιουργία της MERCOSUR, τόσο για την Ε.Ε. όσο και για την ίδια την λατινοαμερικάνικη ένωση, έχει σαν στόχο να εμποδίσει τις ΗΠΑ που ήθελαν διαμέσου της ALCA, να εφαρμόσουν στην Νότιο Αμερική την αδιαμφισβήτητη οικονομική τους κυριαρχία, όπως ήδη είχαν επιτύχει στην περιοχή της Βορείου Αμερικής και στην Καραϊβική (Mansfield & Milner, 1999). Όπως αναφέραμε και σε προηγούμενα κεφάλαια για την Ε.Ε. προείχε η ανασυγκρότηση της Ευρώπης, η διασφάλιση της ειρήνης, η επανένταξη της Γερμανίας. Στην περίπτωση της MERCOSUR ο τερματισμός των συγκρούσεων μεταξύ Αργεντινής, Βραζιλίας και η προώθηση της ανάπτυξης των οικονομιών τους.

⁷⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 20 της ΣΕΕ, η ενισχυμένη συνεργασία εφαρμόζεται στο πλαίσιο των μη αποκλειστικών αρμοδιοτήτων της Ένωσης, απαιτούν την συμμετοχή εννέα τουλάχιστον κρατών, δεσμεύουν μόνο τα κράτη μέλη που συμμετέχουν σε αυτήν και δεν θεωρούνται ως κεκτημένο το οποίο χρήζει αποδοχής από τα κράτη που είναι υποψήφια για προσχώρηση στην Ένωση.

ολοκλήρωσης που ακολούθησε η Ε.Ε. είναι υβριδικό μοντέλο συστημάτων πολιτικής εμβάθυνσης.

Σε αντίθεση με την Ε.Ε., της οποίας η πολυσύνθετη δομή δεν κατόρθωσε να οδηγήσει στην δημιουργία μίας ομοσπονδίας κρατών, η MERCOSUR, παρόλο που η δομή της ξεπερνά τα όρια των διεθνών οργανισμών, είναι πολύ κοντά σε αυτό που θεωρούμε σαν έναν διεθνή περιφερειακό οργανισμό, σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο από την Σύμβαση της Βιέννης, αποδεκτός ως διακυβερνητικός οργανισμός (Convención de Viena sobre el derecho de los tratados, 1969). Η Συνθήκη της Asunción έχει πολιτική διάσταση διευρύνοντας τα όρια της ολοκλήρωσης σε όλη την Λατινική Αμερική, ορίζοντας σαφώς τη διαδοχική μετάβαση έως την δημιουργία της κοινής αγοράς. Όμως σε αντίθεση με την Συνθήκη της Ρώμης που συνέστησε άμεσα την ΕΟΚ⁷⁷, η Συνθήκη της Asunción απέχει από το να αποτελεί μία συνθήκη σύστασης ενός υπερεθνικού οργανισμού και είναι πιο κοντά σε αυτό που ονομάζουμε συμφωνία πλαίσιο. Μία διακυβερνητική διαδικασία της οποίας η εξέλιξη επηρεάστηκε από δύο παράγοντες, εξωγενείς και ενδογενείς. Στους πρώτους εντάσσονται οι οικονομικές, οι εξωτερικές πολιτικές, και οι εσωτερικές πολιτικές σε κάθε κράτος. Στους δεύτερους εντάσσονται οι θεσμικοί, γραφειοκρατικοί, κοινωνικοοικονομικοί και πολιτικό-ιδεολογικοί τομείς που σχετίζονται με την διαδικασία ολοκλήρωσης. Η αντίσταση που παρουσιάζουν οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών στους βασικούς δρώντες⁷⁸ του εγχειρήματος, αντανακλώνται στις διαδικασίες ολοκλήρωσης. (CEPAL, 1994)

Στο άρθρο του *Obstinate or Obsolete*, ο Stanley Hoffmann (1966:864) υποστηρίζει ότι : «κάθε διεθνές σύστημα στηρίζει την εξέλιξή του και τη δομή του, στην ποικιλομορφία των γεω-ιστορικών καταστάσεων, των εγχώριων δρώντων και των εξωτερικών στόχων μεταξύ των μελών του»⁷⁹ (Hoffmann, 1966). Η περίπτωση της Ε.Ε. και της MERCOSUR έρχονται να επιβεβαιώσουν αυτή την θεώρηση καθώς οι διαδικασίες, οι μορφές, η λειτουργία, των ενώσεων που δημιούργησαν στην διαδικασία για την ολοκλήρωση αποτέλεσαν τελείως διαφορετικές μεταξύ τους διαδικασίες. Επηρεάστηκαν από την γεωπολιτική, γεωστρατηγική θέση τους, από τις ιδιαιτερότητες και του στόχους των κρατών μελών, την μεταξύ τους αλληλεπίδραση αλλά και τις σχέσεις τους με τρίτες χώρες, από την ιστορική διαδρομή και εξέλιξη τους, από την επικρατούσα κατάσταση. Επιπλέον αναδεικνύει και τα όρια μέσα στα οποία μπορεί να λειτουργήσει η διαδικασία της *διάχυσης-spillover*, καθώς όπως ο Stanley

⁷⁷ και προέβλεπε την ολοκλήρωση της κοινής αγοράς σε δώδεκα χρόνια

⁷⁸ ομάδες πολιτών, ΜΚΟ, επιχειρηματική τάξη

⁷⁹ Μετάφραση εμού του ιδίου

Hoffmann (1966:882) λέει «σε τομείς που έχουν καίρια σημασία για το εθνικό συμφέρον, τα έθνη προτιμούν την βεβαιότητα ή τον αυτοέλεγχο της αβεβαιότητας, την εθνική αυτοδυναμία, από την ανεξέλεγκτη αβεβαιότητα που προϋποθέτει η ολοκλήρωση⁸⁰» (Hoffmann, 1966). Η πολυπλοκότητα και η ελαστικότητα στη δομή και τη λειτουργία της Ε.Ε. επέτρεψαν την σύναψη συμφωνιών διακριτών στο εσωτερικό της, δημιουργώντας ομάδες κρατών με διαφορές στο βαθμό ολοκλήρωσης, επιτρέποντας την επιλογή *a la carte*, στη διακυβέρνηση της μεταβλητής γεωμετρίας⁸¹.

Στην MERCOSUR η ολοκλήρωση δεν έχει επιτευχθεί σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Συνθήκη de Asunción, καθώς τα κράτη δεν έχουν παραχωρήσει εθνική κυριαρχία στα όργανα της ένωσης, ούτε υπάρχει κάποιο όργανο αρμόδιο με υπερεθνική εξουσία όπως λειτουργεί η Επιτροπή στην Ε.Ε., για την ανατροφοδότηση της διαδικασίας, και η οποία μπορεί να δημιουργήσει συμμαχίες για να κάμψει την αντίσταση των κρατών. Ούτε οι διάφορες εγχώριες ομάδες συμφερόντων (συντεχνίες, ΜΚΟ) μπορούν να συμμετέχουν στην διαδικασία για τον καθορισμό των πολιτικών της MERCOSUR, όπως μπορούν στην Ε.Ε. όπου σύμφωνα με τους Linderberg και Scheingold (1970:6), στην διαπραγμάτευση απαιτείται «η σύμφωνη γνώμη περισσότερων πολιτικών παραγόντων σε μία συγκεκριμένη πρόταση ή δέσμη προτάσεων». Η Ένωση διαθέτει δική της αυτονομία, δικό της δίκαιο που υπερέχει αυτού των κρατών μελών, έχει αποκλειστικές αρμοδιότητες, υπερεθνικά όργανα. Οι αρμοδιότητες της με τις αλλαγές των Συνθηκών έχουν επεκταθεί σε περισσότερους τομείς, οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έχουν αυξηθεί και έχει ενεργοποιηθεί η διαδικασία της συναπόφασης, τα κράτη μέλη έχουν επίσης αυξηθεί. Αν και έχει δικό της προϋπολογισμό δεν έχει την αρμοδιότητα να φορολογεί. Όμως η Ένωση δεν έχει υποκαταστήσει ή αντικαταστήσει το Κράτος που ακόμα διατηρεί την προτεραιότητα στην εξουσία. Οι εξωτερικές της σχέσεις προσαρμόζονται στις απαιτήσεις των κρατών χωρίς να αποτελούν αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης⁸².

---

⁸⁰ Μετάφραση εμού του ιδίου

⁸¹ Το πιο ενδεικτικό παράδειγμα είναι η ΟΝΕ, στην οποία ανήκουν μόνο 16 κράτη. Επίσης ο Χώρος Σέγκεν που αποτελείται από 26 χώρες κράτη μέλη, 22 εφαρμόζουν πλήρως το κεκτημένο και σε τέσσερις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών, ισχύει το κεκτημένο του χώρου Σέγκεν μέσω ειδικών συμφωνιών.

⁸² Η ΚΕΠΠΑ παραμένει διακυβερνητική αρμοδιότητα και απαιτείται ομοφωνία στη λήψη της απόφασης, η δύναμη ταχείας δράσης είναι περιορισμένη, δεν έχει αστυνομία κανένα μόνιμο στρατό. Θέματα όπως η υγειονομική περίθαλψη, οι συντάξεις, η φορολογία, η εκπαίδευση παραμένουν στην πλειοψηφία τους στην αρμοδιότητα των εθνικών κρατών. «Η θέσπιση νομοθετικών πράξεων και, επομένως, η χρήση της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας αποκλείεται ρητά για όλα τα θέματα που αφορούν τη κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (άρθρο 31 ΣΕΕ) [βλ. το τμήμα 8.2.2.» (Μούσης, 2017). Στη σελίδα http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/1/5/02/index.tkl?term=%CE%BA%CE%B5%CF%80%CF%80%CE%B1&s=1&e=20&pos=1 προσπελάστηκε στις 2/8/2017

Η πολιτική της Ε.Ε. δεν στόχευσε στην εναρμόνιση των εθνικών πολιτικών αλλά στην εκχώρηση των αρμοδιοτήτων στην Κοινότητα μέσω της τελωνειακής ένωσης και της κοινής εμπορικής πολιτικής (Glencross, 2016). Η MERCOSUR με την ιδρυτική Συνθήκη της Asunción (1991) έθεσε τα όριά της έως την δημιουργία μίας κοινής αγοράς, ενώ έφθασε μόνο στην ημιτελή ζώνη ελεύθερου εμπορίου στην ατελή τελωνειακή ένωση⁸³. Δεν κατάφερε να επιβάλει την εναρμόνιση των χωρών σε μία κοινή εμπορική πολιτική. Η Ε.Ε. αποτελείται από ένα δαιδαλώδες θεσμικό πλαίσιο που σκοπό του έχει να διασφαλίσει την ευημερία των λαών της ένωσης, τους δημοκρατικούς θεσμούς, την ελευθερία αυτών. Το κοινοτικό δίκαιο⁸⁴ εφαρμόζεται άμεσα στην ΕΕ.. Σύμφωνα με τον Mello (1993) «στο δίκαιο που αφορά την ολοκλήρωση πρέπει να συμπεριλαμβάνεται και το κοινοτικό, όπως και όλοι οι κανόνες του δημόσιου και του ιδιωτικού εσωτερικού και διεθνούς δικαίου, που έχουν ως στόχο να προωθήσουν τη διαδικασία της οικονομικής ολοκλήρωσης»

Σε εθνικό επίπεδο τα κράτη μέλη της Ε.Ε. έχουν έναν υψηλό βαθμό σεβασμού και εφαρμογής των δημοκρατικών ιδεωδών. Σε αντίθεση με τα κράτη της MERCOSUR όπου παρόλο που οι συνταγματικές συνθήκες των χωρών ευαγγελίζονται το κράτος δικαίου και την εγκαθίδρυση των δημοκρατικών αρχών, μεγάλη απόσταση χωρίζει τους πολίτες από την διαδικασία λήψης απόφασης, η οποία έχει τις ρίζες της στο ιστορικό παρελθόν, με πλείστα παραδείγματα αυταρχισμού στην πολιτική ζωή των χωρών⁸⁵ (Cahiers des Amériques latines, 1997) Η Ε.Ε. για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του δημοκρατικού ελλείμματος δημιούργησε τη *Λευκή Βίβλο της Διακυβέρνησης* προσπαθώντας να καθορίσει τις αρχές/αξίες που πρέπει να περιλαμβάνει αυτή σε ευρωπαϊκό επίπεδο. (Comisión Europea, Sobre la gobernanza europea)

Η MERCOSUR με την επιμονή της στη διατήρηση του διακυβερνητικού χαρακτήρα της, μειώνει την διαφάνεια και την συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών.⁸⁶ Η MERCOSUR

---

⁸³ Ημιτελή ζώνη ελεύθερου εμπορίου καθώς ο μηδενικός δασμός αφορά μόνο το 95% των ενδοπεριφερειακών εμπορικών συναλλαγών. (Grandi, 1995)

⁸⁴ Το κοινοτικό δίκαιο διαφέρει από το διεθνές δίκαιο, μεταξύ άλλων επειδή το τελευταίο έχει την πηγή του στην συναίνεση των συμβαλλομένων μερών αλλά πρέπει οι αποφάσεις να γίνουν δεκτές και από το εσωτερικό δίκαιο των κρατών. Πηγές του κοινοτικού δικαίου: το πρωτογενές δίκαιο, το παράγωγο δίκαιο, οι διεθνείς συμφωνίες του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου, οι γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου και των συμφωνιών μεταξύ των κρατών μελών. Το Θεσμικό Πλαίσιο περιλαμβάνει Κανονισμούς, Οδηγίες, Αποφάσεις για την εφαρμογή κοινοτικού δικαίου. Serrano, L.O.. *Sobre la naturaleza de la integración regional: teorías y debates*. Revista De Ciencia Política, 2008, VOLUMEN 28, N° 2, p.p.95-11. Στη σελίδα <http://dx.doi.org/10.4067/S0718-090X2008000200004> προσπελάστηκε στις 27/8/2017

⁸⁵ δικτατορικά καθεστώτα που διέκοπταν την θεσμική πρόοδο, την πρόσβαση στην μόρφωση κλπ.

⁸⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η απόφαση με το Πρωτόκολλο de Olivos το 2002, για την μεταρρύθμιση του *συστήματος διαφορών* με την δημιουργία ενός μόνιμου διαιτητικού δικαστηρίου, όπου η υιοθέτηση του έγινε

οφείλει να αποφασίσει για την ύπαρξη υπερκυβερνητικών θεσμών στην διαχείριση των κοινών πολιτικών ή την διατήρηση ενός βαθμού διακυβερνητισμού μέσα στην ενωσιακή δομή της. Η απόφαση για το βαθμό ολοκλήρωσης όποιος και αν αποφασιστεί ότι θα είναι αυτός, πρέπει να ξεπεράσει την απλή ρητορική και να αντιμετωπιστεί με σοβαρότητα ώστε να επιτύχει την εμπιστοσύνη όλων των μελών αλλά και των εξωτερικών εταίρων. Η αποδοχή των απωλειών για ομάδες συμφερόντων / πολιτών, τομέων της οικονομίας, αποκήρυξη προνομίων και αμοιβαίων παραχωρήσεων από τα κράτη ιδίως στον τομέα της εθνικής κυριαρχίας αποτελεί μέχρι σήμερα το ζητούμενο που δεν έχει γίνει αποδεκτό και έχει εμποδίσει την επίτευξη της ολοκλήρωσής της.

Η εμβάθυνση αποτελεί το πρώτο βήμα για την διεύρυνση (Katzenstein, 2005). Η ολοκλήρωση της MERCOSUR ακολούθησε την διαδικασία top-down, καθορίστηκε ένα γενικό νομικό πλαίσιο με σκοπό την μετέπειτα τομεακή ολοκλήρωση στον εμπορικό τομέα. Η διαδικασία της ολοκλήρωσης οφείλει να επιτευχθεί σαν το αποτέλεσμα της διαδικασίας bottom-up και όχι σαν την αρχή μίας διαδικασίας top-down. Η MERCOSUR δεν κατόρθωσε να ακολουθήσει αυτό το πρότυπο και γι' αυτό κατέληξε να εξελίσσεται με διαφορετικούς ρυθμούς μεταξύ της νομικής και της εμπορικής ολοκλήρωσης. Η ασυμμετρία των χωρών που την απαρτίζουν, έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία θεσμών και μηχανισμών λήψης απόφασης που οδηγούν σε διαδικασίες ασύμμετρης ολοκλήρωσης, χωρίς θεσμικά όργανα, κοινωνική διάσταση και ισορροπία μεταξύ τους. Το μοντέλο της ολοκλήρωσης που εφαρμόζει, οδηγείται από τη θεσμοθέτηση της συνεργασίας, τη διεξαγωγή μόνιμων διαπραγματεύσεων μεταξύ κυβερνήσεων και των δημοσίων λειτουργών, καθώς και η δημιουργία παράγωγου δικαίου μέσα από τη επίλυση των συγκρούσεων με τη λιγότερο δεσμευτική μέθοδο του *soft law*. (Serrano, 2008)

Το παρελθόν της Ευρώπης είναι γεμάτο από συγκρούσεις από την εποχή του Καρλομάγνου, που σκοπό είχαν την ενοποίηση κάτω από μία μόνο αρχή. Η Συνθήκη των Παρισίων το 1951, που οδήγησε στην δημιουργία της ΕΚΑΧ ήταν το πρώτο βήμα για στην διαδικασία που θα ακολουθούσε η Ευρώπη για να οδηγηθεί σε αυτό που σήμερα αποτελεί ένα ιδιότυπο μοντέλο ολοκλήρωσης⁸⁷. Η αρχική ιδέα από τον Jean Monnet και τον Schuman αντιλαμβανόταν τους

χωρίς να τεθεί σε διαβούλευση με τα καθ' ύλην αντιπροσωπευτικά όργανα των πολιτών και των οικονομικών φορέων, την Comisión Parlamentaria Conjunta και το Foro Consultivo Económico y Social.

⁸⁷ Η δημιουργία και η εξέλιξη της Ε.Ε. που την οδήγησε στο υψηλότερο στάδιο ολοκλήρωσης ήταν συνέπεια των ιστορικών απαιτήσεων και σε αυτό συντέλεσε θετικά το κοινό παρελθόν των λαών. Οι οικονομικοί λόγοι (η επιμονή της Γαλλίας να αποκτήσει πρόσβαση στα κοιτάσματα άνθρακα και σιδήρου στη Γερμανία) για την

περιφερειακούς θεσμούς σαν μηχανισμούς σύγκλισης και συνεργασίας μεταξύ των χωρών με σκοπό την οικοδόμηση κοινών συμφερόντων (Mariscal, 2000). Η εξέλιξη του εγχειρήματος της ολοκλήρωσης ωρίμασε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του εξήντα, και παρά τα εμπόδια που αντιμετώπισε οδηγήθηκε με σταθερά βήματα στην διεύρυνση και την εμβάθυνση με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986). Στη διαδρομή αυτή καθιέρωσε την εκλογή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με την διαδικασία της άμεσης δημοκρατίας, ενισχύοντας έτσι το θεσμικό του ρόλο. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992), του Άμστερνταμ (1997) και της Νίκαιας (2001) καθόρισαν τα επίπεδα αρμοδιοτήτων και διακυβέρνησης ανάλογα με το αντικείμενο, δημιουργώντας την διακυβέρνηση της μεταβλητής γεωμετρίας.

Η εξέλιξη του μοντέλου διακυβέρνησης στην Ε.Ε., αποτέλεσε ένα μείγμα πολιτικών ολοκλήρωσης και σύγκλισης στις σχέσεις μεταξύ των κρατών και των κοινοτικών οργάνων αλλά και αυτών των τελευταίων μεταξύ τους, δημιουργώντας ένα νέο ιδιότυπο πρότυπο ολοκλήρωσης. Ο «ευρωπαϊσμός» σαν πρότυπο έχει συγκεράσει στην διακυβέρνηση, την *διάχυση-spillover* των εξουσιών από εθνικό σε κοινοτικό επίπεδο, με την ενίσχυση του αποφασιστικού ρόλου των εθνικών κρατών, δηλαδή την διακυβέρνηση πολλών επιπέδων. Ο καθορισμός των πολιτικών της Ένωσης εκφράζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που αντανάκλα τις θέσεις των εθνικών κρατών. Συγχρόνως όμως η Επιτροπή, το Δ.Ε.Ε. και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με τις αποφάσεις τους, αποτελούν μοχλούς πίεσης προς τα εθνικά κράτη. Ενώ δέχονται με την σειρά τους την πίεση που τους ασκούν οι ομάδες που εκπροσωπούν τα συμφέροντα των συντεχνιών, των επιχειρήσεων, διαφόρων υποεθνικών και διεθνικών ομάδων.

Η συναίνεση των κρατών για την δημιουργία μίας αρχής διαφορετικής και αυτόνομης από αυτά τα ίδια, με την δυνατότητα να τους επιβάλλει με νομοθετήματα την θέλησή της, αποτέλεσε το πρώτο βήμα της αμφισβήτησης του βεσφαλιακού κράτους, η Ένωση την κατέστησε δυνατή με την ολοκλήρωση, η οποία χαρακτηρίστηκε σαν υπερεθνικότητα. Αυτό απαίτησε την ύπαρξη δύο διαφορετικών κανονιστικών επιπέδων, το κοινοτικό σαν ανώτερο και το εθνικό σαν κατώτερο. Η Επιτροπή είναι το εκτελεστικό αντιπροσωπευτικό όργανο της ένωσης που ενσαρκώνει την νέα νομική προσωπικότητά της, τα κοινοτικά ιδεώδη την έννοια της υπερεθνικότητας⁸⁸. Ο βαθμός *εμβάθυνσης* στη διαδικασία ολοκλήρωσης, επέτρεψε στα

ανοικοδόμηση της Ευρώπης μετά τον πόλεμο καθώς και η πολιτική ανάγκη για την ενσωμάτωση της τελευταίας στην ευρωπαϊκή κοινότητα προς αποφυγή ενός νέου πολέμου, οδήγησαν στην Συμφωνία της Ρώμης το 1957.

⁸⁸ Ο τρόπος λήψης των αποφάσεων, με την συνήθη κοινοτική διαδικασία ή όχι, και ο διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων ανάλογα με τον τομέα πολιτικής, με την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου έναντι του εθνικού, με

κράτη μέλη να εκχωρήσουν μέρος των κυριαρχικών δικαιωμάτων τους και να επιφορτίσουν, για την άσκηση των υψηλότερων λειτουργιών του Κράτους (νομοθετικές, εκτελεστικές, και δικαστικές), όργανα που αποτελούνται από λειτουργούς ανεξάρτητους από τα κράτη μέλη, αλλά και εκπροσώπους των κρατών μελών και στις δύο περιπτώσεις με το αναφαίρετο δικαίωμα να κρίνουν κατά πλειοψηφία⁸⁹, και οι αποφάσεις τους να έχουν, ανάλογα με την περίπτωση, άμεση και υποχρεωτική εφαρμογή στην εθνική νομοθεσία. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο Υπουργών αντίθετα εκπροσωπούνται τα συμφέροντα των κρατών μελών με στόχο την συναίνεση στη χάραξη των κοινών πολιτικών. Έτσι τα εθνικά κράτη εκτελούν τα κυριαρχικά τους δικαιώματα αυτόνομα αλλά και παράλληλα με αυτά της Κοινότητας, σε αυστηρά καθορισμένους τομείς. Η σχέση μεταξύ τους είναι μία σχέση αλληλεξάρτησης και ανταγωνισμού.

Οι Συνθήκες θεσπίζουν τις αρχές και τα όργανα της Ένωσης σε συνεργασία με τα κράτη-μέλη φροντίζουν για την εφαρμογή τους. Μέσα από αυτές προβλέπεται η ενεργός συμμετοχή των πολιτών σε θεσμικά όργανα της Ένωσης όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και η Περιφερειακή Επιτροπή. Η Ε.Ε. προέβλεψε την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών για την ενδυνάμωση της κοινής αγοράς.⁹⁰ Η MERCOSUR δεν θεωρεί την Κοινή Αγορά ως μέσο για την πολιτική ολοκλήρωση και δεν έχει θεσμοθετήσει την εκχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων στα όργανα που την αποτελούν.

Η θεσμική αυτονομία απέχει πολύ από την τρέχουσα θεσμική πραγματικότητα, ιδιαίτερα όσον αφορά στα όργανα λήψης αποφάσεων της MERCOSUR. Ο διακυβερνητικός χαρακτήρας τους είναι προφανής από το γεγονός ότι αποτελούνται από υπαλλήλους των κρατών μελών που διατηρούν μια σχέση εξάρτησης ή υποταγής με τα κράτη από τα οποία προέρχονται καθώς υπόκεινται σε οδηγίες και ελέγχονται πειθαρχικά από αυτά. Το Grupo Mercado Común (GMC), είναι το εκτελεστικό όργανο. Τα μέλη του ορίζονται από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών⁹¹. Η Επιτροπή CCM⁹² ελέγχεται από τους υπουργούς

την αρμοδιότητα της εποπτείας και του συντονισμού είναι όλα συγκεντρωμένα σε ένα υπερεθνικό όργανο, την Επιτροπή.

⁸⁹ σε πολλές περιπτώσεις

⁹⁰ Η εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών έγινε εφικτή μέσω της διαδικασίας των προτάσεων των Οδηγιών της Επιτροπής στο Συμβούλιο Υπουργών, παρέχοντας έτσι στα κράτη την δυνατότητα της ενσωμάτωσης σε εθνικό επίπεδο της κοινοτικής νομοθεσίας. Συνθήκη άρθρα 100,101,102,189,190,191

⁹¹ Αποτελείται από 32 τεχνικούς (οκτώ ανά χώρα: τέσσερα μόνιμα μέλη και τέσσερα μη μόνιμα που εκπροσωπούν υπουργεία εξωτερικών, οικονομίας ή εμπορίου και βιομηχανίας και των Κεντρικών Τραπεζών). Είναι ένα όργανο με την εξουσία πρωτοβουλίας και τις ακόλουθες λειτουργίες: να φροντίζει να εξασφαλίσει την τήρηση των αποφάσεων που εκδόθηκαν από το Συμβούλιο, να υποβάλει προτάσεις προς την CMC Συνεδριάζει κάθε τρεις μήνες, τα όργανα που το αποτελούν είναι ομάδες και υποομάδες εργασίας. Τα ψηφίσματα του είναι δεσμευτικά για τα συμβαλλόμενα κράτη, μετά από έγκριση των εθνικών κοινοβουλίων. Ομάδες *ad hoc* όπως

εξωτερικών, το Κοινοβούλιο⁹³ έχει θεσπισθεί πρόσφατα, δεν έχει θεσμικό ρόλο αλλά λειτουργεί σαν όργανο διαβούλευσης και οι αποφάσεις του δεν είναι δεσμευτικές. Η Secretaria del MERCOSUR(SM) έχει έδρα το Μοντεβιδέο, και καθαρά διοικητικές αρμοδιότητες, όπως την διαφύλαξη των εγγράφων και την υποστήριξη του GMC⁹⁴. Το Δικαστήριο TPR, συστάθηκε σαν σώμα το 2002 και δεν λαμβάνει αποφάσεις νομικά δεσμευτικές για τα κράτη και την MERCOSUR⁹⁵. Η MERCOSUR δεν διαθέτει Ελεγκτικό Συνέδριο καθώς δεν διαθέτει δικό της προϋπολογισμό.

Σε αντίθεση, τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε.⁹⁶ δεν αντιπροσωπεύουν τα εθνικά συμφέροντα αλλά εκπροσωπούν το δίκαιο της Ένωσης. Τα κράτη μέλη δεσμεύονται ότι η μετάβαση των αρμοδιοτήτων είναι μη αναστρέψιμη, που επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι δεσμεύονται

ορίστηκε με την Απόφαση CMC n.12-12. Τα Subgrupos Técnicos de Trabajo (SGTs)-οι υποομάδες τεχνικές εργασίας, είναι τομεακές : Επικοινωνιών, Οικονομικών θεμάτων, Μεταφορών και Υποδομών, Περιβάλλοντος , Βιομηχανίας, Μεταλλουργίας, Γεωργίας, Ενέργειας, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλειας.

⁹² Η Comisión de Comercio del MERCOSUR (CCM), η επιτροπή εμπορίου είναι αρμόδια για την ενίσχυση του GMC, και έχει την ευθύνη για την διασφάλιση της εφαρμογής των μέσων της κοινής εμπορικής πολιτικής για την εύρυθμη λειτουργία της τελωνειακής ένωσης. Επίσης για την παρακολούθηση και αναθεώρηση των ζητημάτων που αφορούν τις εμπορικές πολιτικές εντός και εκτός αυτής. Αποτελείται από εκπροσώπους των κρατών και συντονίζεται από τα υπουργεία εξωτερικών. Οι συνεδριάσεις της είναι μηνιαίες, επικουρείται από Τεχνικές Επιτροπές εξαρτώμενες από αυτήν και οι οδηγίες που εκδίδει είναι υποχρεωτικές για τα συμβαλλόμενα κράτη, μετά την έγκρισή τους από τα εθνικά κοινοβούλια.

⁹³ Το Κοινοβούλιο, Parlamento del MERCOSUR ή Parlasur λειτουργεί ως σώμα διαβούλευσης, δημιουργήθηκε το 2005 ξεκίνησε την λειτουργία του το 2007. Τα μέλη του την πρώτη περίοδο ήταν επιλογή του Κογκρέσου της κάθε χώρας μεταξύ των μελών του κοινοβουλίου της κάθε χώρας, και από το 2015 η εκλογή τους είναι άμεση και γίνεται συγχρόνως με την εθνική εκλογική διαδικασία, με κριτήρια αναλογικότητας⁹³. Δεν έχει εξουσιοδοτηθεί για να λαμβάνει αποφάσεις, είναι ανεξάρτητο και διαδραματίζει πολιτικό ρόλο καθώς πάσχει από έλλειψη νομικής κατοχύρωσης. Οφείλει να συνεδριάζει τουλάχιστον μία φορά τον μήνα ακόμη και χωρίς την φυσική παρουσία των μελών του και η λειτουργία του καθορίζεται από έναν εσωτερικό κανονισμό. Οι αποφάσεις του μπορεί να λαμβάνονται σύμφωνα με το άρθρο 15,με διαφορετικούς τύπους πλειοψηφιών, δεν είναι δεσμευτικές, και δεν χρειάζεται ομοφωνία σε αντίθεση με τις αποφάσεις του Συμβουλίου-CMC, της Επιτροπής Εμπορίου-CCM και της Ομάδας Κοινής Αγοράς- GMC.

⁹⁴ Το Πρωτόκολλο του Ouro Preto εντάσσει την Γραμματεία στην Θεσμική Δομή της MERCOSUR, με λειτουργικές και οργανωτικές αρμοδιότητες καθώς της ανατίθεται πλέον η υποστήριξη και των υπολοίπων οργάνων. Καθώς προχωρά η διαδικασία της εμβάθυνσης προς την ολοκλήρωση της κοινής αγοράς, η Γραμματεία αναδιοργανώνεται για να καλύψει τις νέες θεσμικές και νομικές απαιτήσεις. Ορίζονται νέοι τομείς και μονάδες όπως Unidad Técnica, Unidad Técnica de Estadísticas de Comercio Exterior, Unidad Técnica de Cooperación Internacional.

⁹⁵ Σαν οργανισμός διακυβερνητικής συνεργασίας στο άρθρο 2 της Συνθήκης de Asunción, προβάλλει με τρόπο απολύτως συμβατό με τον νομικό και πολιτικό χαρακτήρα της, ότι στηρίζεται στην αμοιβαιότητα των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, καθώς προβλέπει την δυνατότητα καταγγελίας της. Το Δικαστήριο, Tribunal Permanente de Revisión (TPR), συστάθηκε σαν μόνιμο σώμα το 2002. Με την Συνθήκη της Asunción (1991), είχε προβλεφθεί ένα προσωρινό σύστημα επίλυσης διαφορών άμεσων διαπραγματεύσεων μεταξύ των χωρών, καθώς οι αιτήσεις επιδιαιτησίας υποβάλλονταν στην GMC, η οποία σε συνεργασία με ομάδες εμπειρογνομόνων όφειλε να διευθετήσει την διαφορά εντός 60ημερών.Το TPR, σήμερα είναι μόνιμο και σκοπό του έχει την ερμηνεία, την εφαρμογή και επιβολή των θεμελιωδών πράξεων της διαδικασίας ολοκλήρωσης. Επίσης προβλέπεται να προσφεύγουν τα κράτη σε αυτό και για Αποφάσεις Συμβουλευτικές και Εξαιρετικές Επείγουσες Ανάγκες.

⁹⁶ η Επιτροπή, το Κοινοβούλιο, το Δ.Ε.Ε και το Ελεγκτικό Συνέδριο

να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους χωρίς όρους αμοιβαιότητας⁹⁷. Η Ένωση έχει αρμοδιότητες αποκλειστικές σε συγκεκριμένους τομείς, και συντρέχουσες σε πολλούς άλλους που μοιράζεται με τα κράτη μέλη⁹⁸. Σε αντίθεση η MERCOSUR δεν είναι επιφορτισμένη με αποκλειστικές αρμοδιότητες και μόνο καθορίζει το τελικό σκοπό που είναι αυτός της Κοινής Αγοράς, με το Συμβούλιο Consejo del Mercado Común (CMC) ανώτατο όργανο για τον καθορισμό της πολιτικής της ολοκλήρωσης⁹⁹. Η Επιτροπή είναι ανεξάρτητο όργανο, αν και τα μέλη της προτείνονται από τις Εθνικές Κυβερνήσεις δεν ανήκουν στην δικαιοδοσία αυτών¹⁰⁰. Επίσης η Επιτροπή στελεχώνεται από διοικητικό προσωπικό που δεν ανήκει στα κράτη μέλη. Το Δ.Ε.Ε. φροντίζει για την ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου στα κράτη μέλη και την ερμηνεία της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Ελέγχει επίσης τις πράξεις των οργάνων της Ε.Ε. και διευθετεί τις νομικές διαφορές μεταξύ των οργάνων της Ένωσης, των κυβερνήσεων και των πολιτών που προκύπτει από την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου¹⁰¹. Επιβάλλει κυρώσεις σε όργανα της Ε.Ε. και εξασφαλίζει την ανάληψη δράσης. Το Κοινοβούλιο παρόλο που αποτελείται από εκλεγμένους εθνικούς αντιπροσώπους είναι οργανωμένο σε πολιτικές ομάδες και έχει νομοθετικές, εποπτικές και δημοσιονομικές αρμοδιότητες¹⁰². Το ελεγκτικό συνέδριο, ελέγχει τα έσοδα της ένωσης, την εκτέλεση του προϋπολογισμού και τα πρόσωπα ή φορείς που διαχειρίζονται τα κονδύλια της Ε.Ε.¹⁰³ Η εκπροσώπηση των εθνικών συμφερόντων γίνεται στο Συμβούλιο και στις ομάδες εργασίας COREPER όπου γίνεται η διαπραγμάτευση ενώ οι αποφάσεις λαμβάνονται στην πλειοψηφία των περιπτώσεων με ειδική πλειοψηφία (Μούσης, 2017)¹⁰⁴. Η υπερεθνικότητα των οργάνων της ένωσης εκφράζεται μέσα

---

⁹⁷ Γι' αυτό και η ρήτρα κοινής εμπιστοσύνης απαιτεί τη συμμόρφωση του άλλου. Άρθρα 5 ΣΕΚ, 86 ΕΚΑΧ όπως ενσωματώθηκαν και ισχύουν σήμερα στην Συνθήκη της Λισσαβώνας

⁹⁸ Συνθήκη της Λισσαβώνας Μέρος Πρώτο, Τίτλος Ι, άρθρο 2 Στη σελίδα <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>

⁹⁹ Όπως ορίζεται στο άρθρο 1 της Συνθήκης de Asunción (MERCOSUR, 2017). Το CMC έχει την ευθύνη για την λήψη αποφάσεων ώστε να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση με τους στόχους της Συνθήκης της Asunción με σκοπό την επίτευξη της κοινής αγοράς. Αποτελείται από τους υπουργούς εξωτερικών και οικονομίας και συνεδριάζει όποτε κρίνεται σκόπιμο και μία φορά τον χρόνο με την παρουσία των Αρχηγών των Κρατών. Την προεδρία με ψηφοφορία αναλαμβάνει ένα κράτος κάθε έξι μήνες. Για την λειτουργία του συνδράμετε από όργανα και φόρουμ όπως: ο Υπάτος Εκπρόσωπος της MERCOSUR, η Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων των Υπουργών MERCOSUR, ομάδες εργασίας. Οι αποφάσεις του είναι υποχρεωτικές για τα κράτη, λαμβάνονται συναίνεση παρουσία όλων των Κρατών μελών

¹⁰⁰ Μπορούν να παυθούν μόνο από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ή το Δ.Ε.Ε

¹⁰¹ Εκδίδει προδικαστικές αποφάσεις για την επίσημη ερμηνεία του δικαίου της Ε.Ε., δεσμευτικές για τα κράτη μέλη

¹⁰² Ενδεικτικά αναφέρονται μερικές από τις αρμοδιότητές του. Αποφασίζει την αναθεώρηση των Συνθηκών, εγκρίνει νομοθετικές πράξεις μαζί με το Συμβούλιο μετά από πρόταση της Επιτροπής, εγκρίνει την Επιτροπή, εκλέγει τον πρόεδρό της, καταρτίζει το 2^ο μέρος του κοινοτικού προϋπολογισμού μαζί με το Συμβούλιο, κλπ.. <http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/>

¹⁰³ Η Επιτροπή προτείνει και Το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο, εγκρίνουν τον προϋπολογισμό Το Κοινοβούλιο μπορεί να καταψηφίσει τον προϋπολογισμό που προτείνει η Επιτροπή οδηγώντας σε παραίτηση την Επιτροπή.

¹⁰⁴ Εξάιρεση αποτελούν οι αποφάσεις που αφορούν την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική της Ασφάλειας και τα φορολογικά θέματα.

από την παρουσία των κοινών συμφερόντων και αξιών, την θεσμική δομή που σκοπό της έχει την εξυπηρέτηση αυτών των κοινών συμφερόντων/στόχων που εκπροσωπούνται από τα όργανα, και την αυτονομία των οργάνων που συνθέτουν αυτή τη δομή¹⁰⁵.

Το κοινό νόμισμα αποτέλεσε εργαλείο στην διαδικασία ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ για την MERCOSUR οι συζητήσεις γύρω από αυτό δεν αποτέλεσαν ποτέ σοβαρή πρόταση που θα οδηγούσε στην εφαρμογή του. Τα διλήμματα τα θεσμικά και οικονομικά στερούσαν την σοβαρότητα από το όραμα της ολοκλήρωσης στη MERCOSUR. Τα κράτη δεν κατόρθωσαν να ξεπεράσουν τις εθνικές τους πολιτικές/«εθνικά τους σύνορα» και να θέσουν τις βάσεις για την ολοκλήρωση, την περίοδο που οι οικονομικές και πολιτικές συγκυρίες το επέτρεπαν. Δεν έθεσαν τις δημοκρατικές βάσεις για την εδραίωση της ένωσης και εφόσον δεν προχώρησαν στην *εμβάθυνση* δεν πέτυχαν την ολοκλήρωση.

Η MERCOSUR δεν μπορεί να χαρακτηριστεί σαν υπερεθνικός οργανισμός, ούτε μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι αρχές της συνθέτουν ένα κοινοτικό δίκαιο υπερεθνικό. Όπως προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση αποτελεί παράδειγμα μίας ατελούς ενσωμάτωσης με πολύ χαλαρούς δεσμούς μεταξύ των μελών της. Ο βαθμός ολοκλήρωσης της υπολείπεται αυτού της Ε.Ε., καθώς α) έχει κατορθώσει να φθάσει μόνο σε μία ατελή ζώνη ελεύθερου εμπορίου και μία ημιτελή λανθάνουσα τελωνειακή ένωση, β) Η θεσμική και νομική δομή δεν έχει φθάσει στο βαθμό υπερεθνικότητας όπως αυτή της Ε.Ε., καθώς τα όργανα που την αποτελούν είναι διακυβερνητικά και λαμβάνουν όλες τις αποφάσεις με ομοφωνία και μετά οφείλουν να τις ενσωματώσουν στο εθνικό δίκαιο. Γ) για τις εξωτερικές σχέσεις της δεν υπάρχει μία νομική εκπροσώπηση ανάλογη της Ε.Ε. στους διεθνείς οργανισμούς

Δεν υπάρχουν ούτε μπορούν να υπάρξουν πραγματικές ομοιότητες μεταξύ του μοντέλου ολοκλήρωσης, πολιτικής, οικονομικής ή κοινωνικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αυτό της MERCOSUR. Η Ε.Ε. κατόρθωσε να συγκεράσει, σε ένα νέο μοντέλο ενωσιακό μοναδικό διεθνώς, την ενσωμάτωση λαών και Κρατών σταδιακά μέσα από την προοδευτική μερική παραχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων. Η συμμετοχική διαδικασία των λαών στην περίπτωση της MERCOSUR δεν αντανακλάται ούτε στο θεσμικό ούτε στο πολιτικό ούτε στο οικονομικό προφίλ της. Οι ομοιότητες στην ονομασία των θεσμικών οργάνων της

---

¹⁰⁵ Μία κλασική έννοια της υπερεθνικότητας όπως αυτή εκφράζεται από τον PESCATORE(σελ. 51): “Voilà donc en résumé ce que je comprends, pour ma part, comme constituant l’essentiel de la supranacionalité: un pouvoir, réel et autonome, placé au service d’objectifs communs à plusieurs États. Dans cette définition, la notion d’ “objectif” doit resumer en un mot l’idée d’ordre déterminé par l’existence de valeurs et d’intérêts communs”.

MERCOSUR με αυτές της Ε.Ε., δεν αντανακλώνται στις αρμοδιότητές τους όπως αποτυπώνονται στο κείμενο των συνθηκών, πρωτοκόλλων¹⁰⁶. Οι κανόνες ανταγωνισμού, οι οποίοι λεπτομερώς ορίζονται στην περίπτωση της Ε.Ε. και καθορίζουν τα όρια μεταξύ των αρμοδιοτήτων μεταξύ κρατών, οργάνων, θεσμών, στη MERCOSUR δεν περιγράφονται ούτε ορίζονται διότι βρίσκονται στον αποκλειστικό έλεγχο του κάθε Κράτους, το οποίο έχει αυτονομία θεσμική, οικονομική και κανονιστική.

Το αποκλειστικό δικαίωμα στη νομοθετική πρωτοβουλία της ανώτερης αρχής στην περίπτωση της Ε.Ε. έχει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η εμπλοκή των εθνικών πολιτικών ελίτ – κυβερνήσεων σε σύνθετες διαπραγματεύσεις με συμμετοχή στα κοινοτικά όργανα για την εξυπηρέτηση των εθνικών αναγκών, οι τομεακές πολιτικές της ένωσης, οι τεχνοκρατικές ελίτ, συνθέτουν την Κοινοτική Μέθοδο που λειτουργεί σαν *modus operandi*, της πολιτικής και οικονομικής ενοποίησης στην Ε.Ε., σύμφωνα με την θεωρία του νεολειτουργισμού.

Η Ε.Ε. δεν έχει ακόμα επιτύχει την ολοκλήρωση σύμφωνα με τη θεωρία του νεολειτουργισμού, καθώς διατηρεί στην δομή και την λειτουργία της θεσμικά όργανα και διαδικασίες, που παραπέμπουν σε ένα κρατοκεντρικό μοντέλο. Η συναίνεση που επιλέχθηκε από την Ε.Ε. για να εξισορροπήσει την στέρηση από τα εθνικά κέντρα λήψης αποφάσεων μιας σειράς προνομίων, που τους επέτρεπαν την αυτονομία στη δράση, αποτελεί μία υπέρβαση που όμως δεν καταργεί την κρατική κυριαρχία (Βοσκόπουλος, 2009). Η Ε.Ε. μέσα από την πολιτική της συναίνεσης, επιτρέπει στα κράτη μέλη να επιλέγουν τα πεδία, το εύρος και το βάθος της ολοκλήρωσης με βάση τη σχέση κόστους οφέλους και των εθνικών τους συμφερόντων και σε ποια θέλουν να κρατήσουν τον αποκλειστικό έλεγχο. Η δημιουργία της ΟΝΕ αποτέλεσε την νομιμοποιητική βάση και σταθερότητα στην δράση των πολιτικών ελίτ για να οδηγηθούν οι χώρες που συμμετέχουν σε αυτήν σε *εμβάθυνση*. Ο εξευρωπαϊσμός σαν κυρίαρχη ιδεολογία δεν κατήργησε τα προνόμια σε εθνικό επίπεδο αλλά έθεσε έναν κοινό στόχο για τα κράτη μέλη. Δεν κατόρθωσε να δημιουργήσει ένα ενιαίο νομικό κείμενο με την ισχύ ενός Συντάγματος με την πολιτική ολοκλήρωση που θα επέφερε αυτό. Κατάφερε μέσα

---

¹⁰⁶ Οι θεσμικές δομές των δύο ενώσεων έχουν πολλά κοινά αλλά δεν μοιράζονται τις ίδιες αρμοδιότητες, καθώς τα θεσμικά όργανα της MERCOSUR δεν είναι υπερεθνικά όργανα, δεν προβλέπουν την θεσμική αντιπροσώπευση των κοινωνικών ομάδων. Το Συμβούλιο Consejo de Mercado Común της Mercosur στελεχώνεται από εκπροσώπους υπουργείων. Το Grupo Mercado Común της Mercosur είναι εκτελεστικό όργανο που διαχειρίζονται την εφαρμογή των συμφωνηθέντων μεταξύ των κρατών χωρίς δυνατότητα επιβολής ή κυρώσεων πολύ λιγότερο ελέγχου του Συμβουλίου, προτείνει μέτρα στον τομέα της κοινής αγοράς/εμπορίου, δεν έχει την αποκλειστική νομοθετική πρωτοβουλία, οι εκπρόσωποι είναι εθνικά ελεγχόμενοι και λογοδοτούν σε αυτά. Η Secretaria Administrativa del Mercosur έχει υποστηρικτικές αρμοδιότητες. Το Foro Consultivo Económico-Social είναι συμβουλευτικό όργανο. Το Tribunal Permanente de Revisión και το Κοινοβούλιο Parlamento έχουν στοιχειώδεις λειτουργίες διεθνικές, πρόσφατα έγινε προσπάθεια αναβάθμισής τους χωρίς όμως να τους προσδώσει το θεσμικό χαρακτήρα που χαίρουν στην Ε.Ε. Το Tribunal

από ένα κρατο-κεντρικό οικονομικό πρότυπο, να επιβάλλει ενιαίους κανόνες συνδιαχείρισης σε προβλήματα που απαιτούσαν κοινή θέση και δράση. Με την αλλαγή στη διαδικασία επικύρωσης των συνθηκών μείωσε ουσιαστικά την συμμετοχική δημοκρατία, μετατρέποντάς την σε μία διαδικαστική και επικυρωτική πράξη, καθώς απέκλεισε την πλειοψηφία των πολιτών από την διαδικασία της απόφασης, ταυτίζοντας τα συμφέροντα των πολιτικών ελίτ και των οργανωμένων συμφερόντων με αυτά των πολιτών μέσα από την διαδικασία της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας.

Στη MERCOSUR κυριαρχούν οι προσπάθειες του περιφερισμού χωρίς όμως να επιδρούν στους δείκτες ολοκλήρωσης ενώ στην ΕΕ οι διαδικασίες και η ολοκλήρωση συμβαδίζουν. Η θεσμική της ανάπτυξη και ο βαθμός αλληλεξάρτησης μεταξύ των μελών της διαφέρουν από αυτό της Ε.Ε.. Η MERCOSUR στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό για την εξέλιξή της στην ισχυρή δια-προεδρική δυναμική, η οποία διατηρήθηκε στο πλαίσιο του προεδρικού σχεδιασμού των πολιτικών καθεστώτων της περιοχής, επιβεβαιώνοντας με αυτό τον τρόπο την θεώρηση του Taylor (1983:7) ότι τη *«διαδικασία συναίνεσης»* σχετικά με τους θεσμικούς κανόνες του παιχνιδιού ορίζει *«η ψυχολογία των ηγετικών ομάδων σε μια ενοποιητική διαδικασία καταλήγει ιδανικά στην ανάδυση ενός νέου πολιτικού συστήματος»*. Το ενοποιητικό σύστημα στην MERCOSUR, δεν κατόρθωσε να υπερβεί και να αντικαταστήσει τις προϋπάρχουσες δομές των εθνικών κρατών με μία νέα πλουραλιστική πολιτεία. Οι διαδοχικές διαδικασίες λειτουργικής σύνδεσης, που διασύνδεσαν τα πεδία πολιτικής και οδήγησαν στην μεταβολή των συμπεριφορικών και λειτουργικών ιδιοτήτων των ηγετικών ομάδων στην Ε.Ε. δεν επιτεύχθηκαν στην MERCOSUR.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η περιφερειακή ολοκλήρωση είναι συνέπεια και συνέχεια των παγκόσμιων επιδράσεων και εξελίξεων, καθώς ο τομέας των διεθνών σχέσεων αποτελεί μία συνεχώς εξελισσόμενη πραγματικότητα με επιρροές και αλληλεξαρτήσεις μεταξύ πολλών δρώντων που άπτονται στη σφαίρα της πολιτικής και της οικονομίας, έτσι συχνά οι χώρες υπερβαίνουν τις θεωρητικές προσεγγίσεις και χαράσσουν νέες πορείες. Η περιφερειακή ολοκλήρωση είναι μία διαδικασία όχι ένα αποτέλεσμα, στηρίζεται στη σύγκλιση των συμφερόντων και όχι στη δημιουργία μίας ταυτότητας, μπορεί να είναι ειρηνική και ηθελημένη αλλά όχι ευθύγραμμη και χωρίς συγκρούσεις.

Ο νεολειτουργισμός, ως θεωρία ερμηνείας της περιφερειακής ολοκλήρωσης, καταδεικνύει πως αυτή λειτουργεί, πέρα από τις ανάγκες της κάθε χώρας μέλους, υποστηρίζοντας την κοινή ταυτότητα και αντιπροσώπευση στο διεθνές πλαίσιο, ενδυναμώνεται με την συμμετοχή των κοινωνικών φορέων, διαθέτει θεσμικά όργανα για την λειτουργία της και προϋποθέτει την συνεργασία και τη θεσμική σταθερότητα μέσα από την συμμετοχή πολυφωνικών δημοκρατικών κρατών.

Η Ε.Ε. στηρίζει την *εμβάθυνση* της ολοκλήρωσης στη δημιουργία πυκνών κοινωνικών δικτύων και πολιτικών σχέσεων που συμπληρώνουν το πρόγραμμα οικονομικής διακυβέρνησης και τονίζει την έννοια της εταιρικής σχέσης και την αξία της οικοδόμησης υπερεθνικών θεσμών. Η μεταφορά των ευρωπαϊκών κανόνων λειτουργεί ως μέσο αύξησης της επιρροής της ενισχύοντας τη μαλακή εξουσία της, ενισχύοντας τον ρόλο της, ως παγκόσμιο δρώντα. Διαθέτει ένα υψηλό επίπεδο συνεργασίας και θεσμοθέτησης, καθώς και μια μεγάλη πολιτική βούληση με στόχο την αύξηση της διαπεριφερειακής και περιφερειακής ολοκλήρωσης, σύμφωνα με τη νεολειτουργική θεωρία. Παρόλα αυτά δεν κατόρθωσε να επιτύχει την πολιτική ολοκλήρωση, καθώς διατηρεί στην δομή και την λειτουργία της θεσμικά όργανα και διαδικασίες, που παραπέμπουν σε ένα κρατοκεντρικό μοντέλο.

Η MERCOSUR ως διαδικασία περιφερειακής ολοκλήρωσης, επικεντρώθηκε κυρίως στην οικονομική και εμπορική ολοκλήρωση. Ωστόσο, πολλοί από τους στόχους της διαδικασίας ολοκλήρωσης δεν επιτεύχθηκαν, καθώς η MERCOSUR παρέμεινε μια ατελής ζώνη ελεύθερου εμπορίου, είναι ελλιπής τελωνειακή ένωση και δεν κατόρθωσε ποτέ να γίνει μία κοινή αγορά. Οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτό εδράζουν στην ισχυρή πολιτική κηδεμόνευση

της από τα εθνικά κράτη, τον διακυβερνητικό χαρακτήρα, των θεσμικών οργάνων, της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, της ανικανότητάς τους να εφαρμόσουν και να επιβάλουν το κοινό/κοινοτικό δίκαιο, την απουσία στη λήψη της απόφαση της κοινωνίας των πολιτών, στην αναντιστοιχία των λόγων με τις πράξεις.

Η Ε.Ε. και η MERCOSUR έχουν σοβαρούς λόγους για να προωθήσουν την διαδικασία ολοκλήρωσης με σκοπό να ισχυροποιήσουν την πολιτική και την οικονομική τους θέση σε σχέση με τις ΗΠΑ αλλά και τον υπόλοιπο κόσμο. Το δίλημμα μεταξύ της άρνησης ή όχι ενός μέρους της εθνικής κυριαρχίας για χάρη της διαμοιραζόμενης κυριαρχίας στο περιφερειακό επίπεδο, αποτελεί την ουσία της περιφερειακής ολοκλήρωσης. Οι δυνάμεις που επέδρασαν στην απόφαση για την δημιουργία και την ανάπτυξη των δύο ενώσεων ήταν διαφορετικές. Για την Ε.Ε. περισσότερο γεωπολιτικές ενώ για την MERCOSUR γεωοικονομικές. Επίσης και οι στρατηγικοί στόχοι των δύο ενώσεων διαφέρουν. Για την MERCOSUR η ολοκλήρωση αποτελεί το μέσο για την απεξάρτηση και την επίτευξη της αυτονομίας τόσο στις εσωτερικές όσο και στις εξωτερικές της υποθέσεις. Για την Ε.Ε. η ολοκλήρωση αποτελεί το εισιτήριο για την εξασφάλιση μίας ηγετικής θέσης στο παγκόσμιο διαχειριστικό σύστημα συγκρίσιμη με αυτή των ΗΠΑ. (Pinheiro Guimaraes, 2003). Είναι απαραίτητο και οι δύο ενώσεις, να εντατικοποιήσουν την πολιτική προσέγγιση, να επιταχύνουν το άνοιγμα των οικονομιών αμφίπλευρα, να ενδυναμώσουν τα υπερεθνικά θεσμικά όργανα για να εμβαθύνουν στις ανταλλαγές (*διαδικασία spillover*) και να επανακαθορίσουν την αναπτυξιακή συνεργασία. Ο χαρακτήρας των εξωγενών παραγόντων που εμποδίζουν την ποσοτικοποίηση της διαδικασίας ολοκλήρωσης, για την Ε.Ε., είναι οι νέες προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει μετά από τις τελευταίες διευρύνσεις. Στην περίπτωση της MERCOSUR η εμμονή στο διακυβερνητικό πρότυπο και δει στο διαπροεδρικό. Παρόλη την σημασία των εξωτερικών παραγόντων που επιδρούν στην διαδικασία της ολοκλήρωσης οι καθοριστικοί λόγοι βρίσκονται μέσα στις ίδιες τις ενώσεις.

Η πεποίθηση ότι τα συμφέροντα των ευρωπαίων διασφαλίζονται καλύτερα μέσα από διαδικασίες που ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα αντανakλά την διαφορά στο βαθμό, και το εύρος της ολοκλήρωσης ανάμεσα στις δύο ενώσεις. Η Ε.Ε. συγκρινόμενη με την MERCOSUR, -δανειζόμαστε την φράση του Jean Monnet-, έκανε τα "*Petits Pas*, [να οδηγήσουν σε] *Grands Effets*".

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

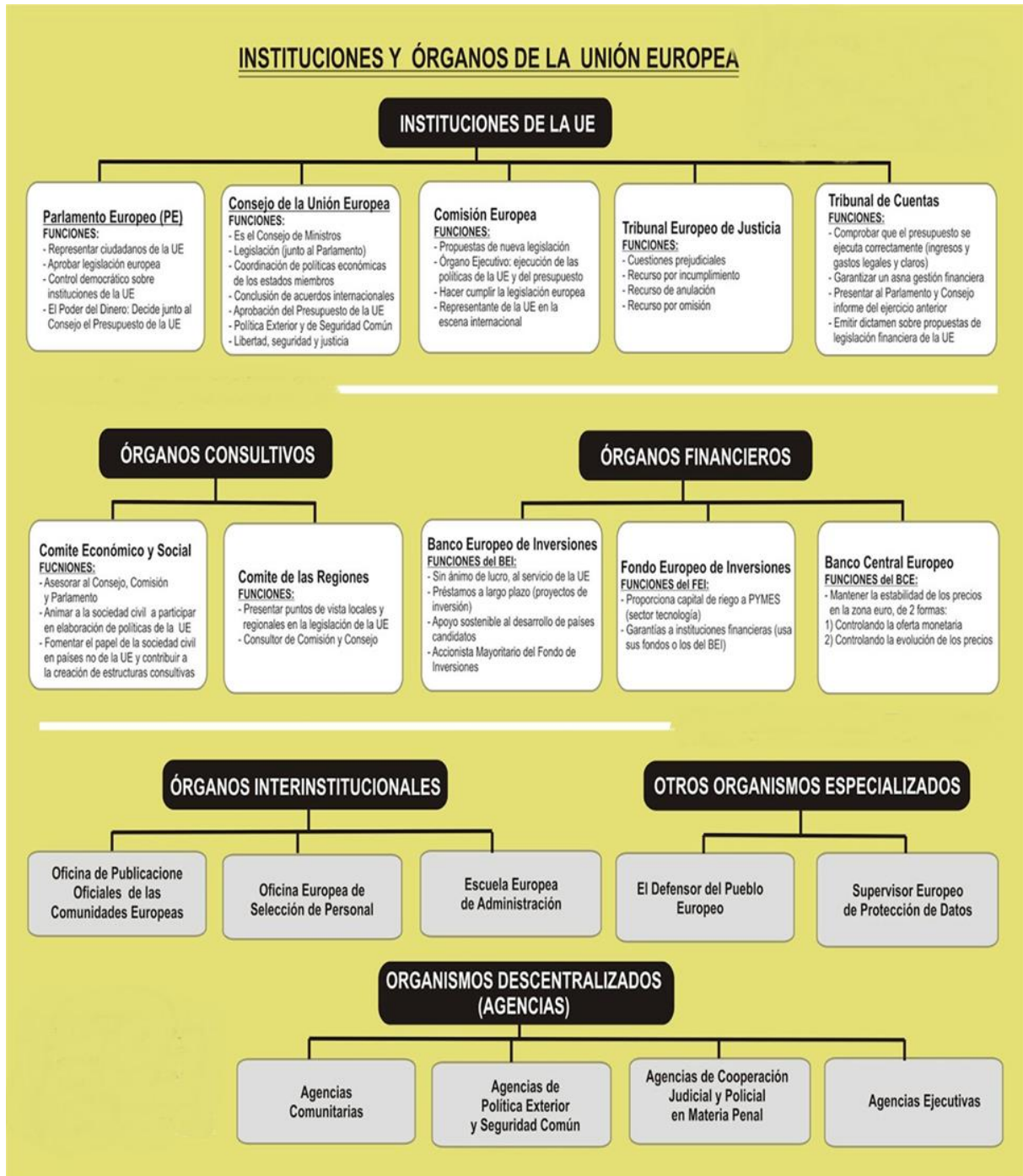
Βασικά Θεσμικά Όργανα της Ε.Ε. και της Mercosur

Ευρωπαϊκή Επιτροπή	Grupo del Mercado Común*
	Comisión del Comercio*
Ευρωπαϊκό Συμβούλιο	Consejo de Mercado Común*
Συμβούλιο Υπουργών	
Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	Parlamento
Ευρωπαϊκή Οικονομική & Κοινωνική Επιτροπή	Foro Consultorio Economico y Social
Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου	Secretaria Administrativa
Δικαστήριο Ευρωπαϊκή Ένωσης	Tribunal Permanente de Revisión

Πηγή: Η δημιουργία του πίνακα είναι εμού του ιδίου. Η αντιστοίχιση μεταξύ των οργάνων των δύο ενώσεων είναι ενδεικτική. Με * υποδεικνύονται τα όργανα της MERCOSUR που έχουν δικαίωμα λήψης απόφασης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

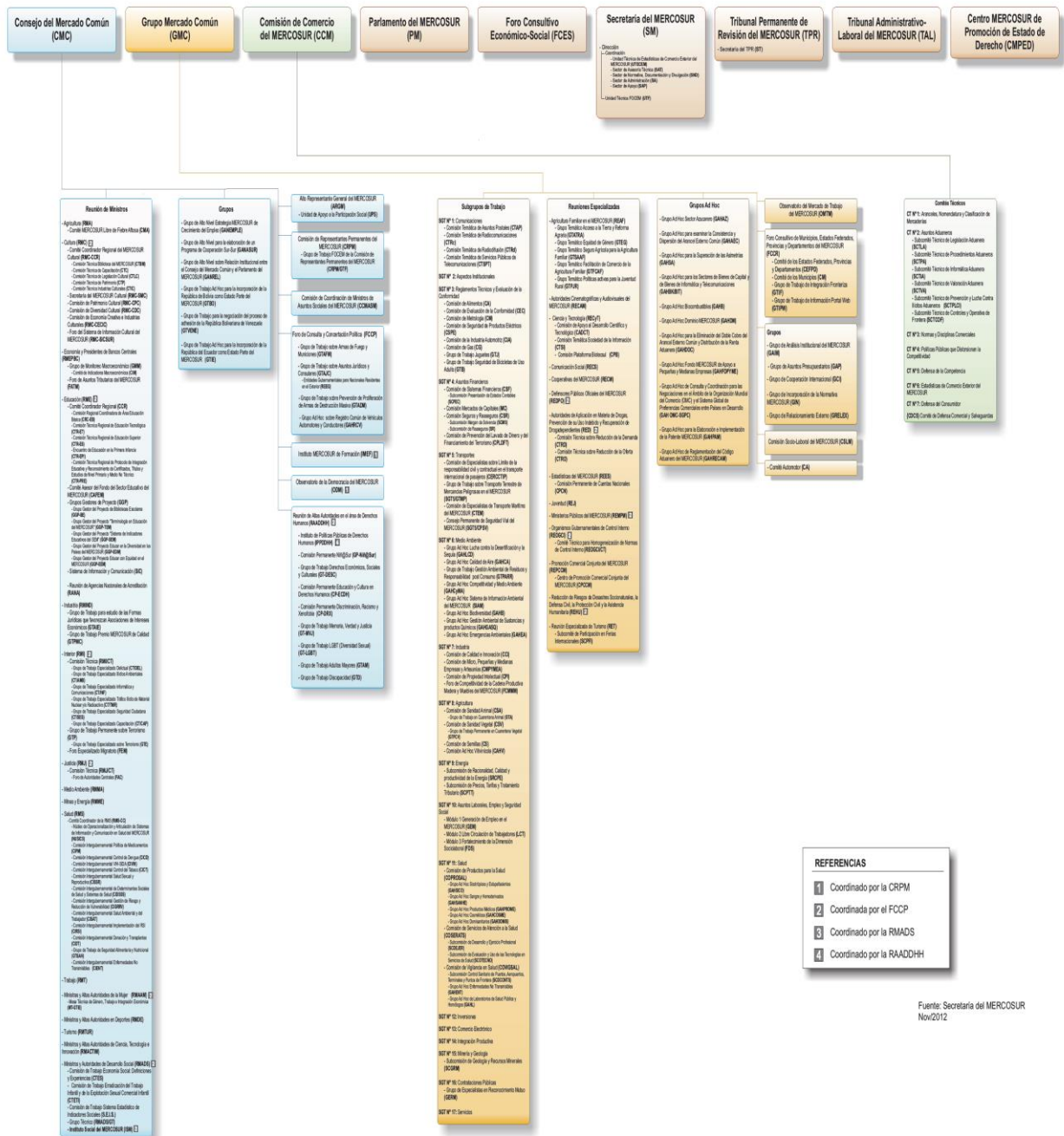
ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΑ 1 ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Πηγή: Academia MGA

ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΑ 2 ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ MERCOSUR

Estructura Institucional del MERCOSUR

Fuente: Secretaría del MERCOSUR
Nov/2012

Πηγή: <http://ismercosur.org/organigrama-mercotur/>

BIBLIOGRAFIA

- Arenal, C. d. (Otoño de Invierno de 1997). Los acuerdos de Cooperación entre la Unión Europea y América Latina (1971-1997): evolución, balances, perspectivas. *Revista Española de Desarrollo y cooperación No1*, págs. 111-138.
- Balassa, B. (1964). *Teoría de la integración económica*. México: Unión Tipográfica Hispano-Americana (Utema).
- Bon, P. (2001). L'état en Amérique Latine. *Pouvoir*, 98(3), pp. 18-36.
- Borja, R. (12 de 8 de 2017). *Enciclopedia de la Política*. Obtenido de <http://www.encyclopediadelapolitica.org/Default.aspx?i=&por=i&idind=807&termino>
- Bossuat, G. (1998). El Plan Marshall y la integración europea: Los límites de una ambición. *Ciclos*(14/15).
- Cahiers des Amérique latine. (1997). Le role de l'Etat en Amérique latine: piste de recherche. *Cahiers des Amérique latines*, 26, pág. 188.
- CAN. (s.f.). *Comunidad Andina*. Recuperado el 28 de 7 de 2017, de <http://www.comunidadandina.org/index.aspx>
- Carbonell, A. (1981). La vida y el pensamiento del Libertador. *Obras selectas*, págs. 287-388.
- CEPAL. (1991). *La coordinación de las políticas macroeconómicas en el contexto de la integración latinoamericana*, LC/L 630 (pág. 6). CEPAL.
- CEPAL. (1994). *El regionalismo abierto en América Latina y Caribe. La integración económica al servicio de la transformación productiva con equidad*. Recuperado el 28 de 7 de 2017, de CEPAL: <http://www.cepal.org/publicaciones/xml/7/4377/lcg1801e.htm>
- CEPAL. (1996). *Las relaciones económicas entre América Latina y la Unión Europea: el papel de los servicios exteriores*. Recuperado el 12 de 7 de 2017, de Comisión Económica para América Latina y el Caribe: repositorio.cepal.org/handle/11362/2150
- CEPAL. (1999). *América Latina en la agenda de transformaciones estructurales de la Unión Europea. Una contribución de la CEPAL al a Cumbre de Jefes de Estado de América Latina y el Caribe y de la Unión Europea*. Recuperado el 30 de 7 de 2017, de CEPAL: https://www.researchgate.net/profile/Vivianne_Ventura-Dias2/publication/31718701_America_Latina_en_la_agenda_de_transformaciones_es

tructurales_de_la_Union_Europea_una_contribucion_de_la_CEPAL_a_la_Cumbre_de_Jefes_de_Estado_y_de_Gobierno_de_America_Latina_

- CEPAL. (2008). *Los desafíos de la articulación y convergencia de la integración en América Latina y Caribe. Bases para una propuesta*. Obtenido de CEPAL: http://www.sela.org/media/267077/t023600002994-0-desaf%C3%ADos_de_la_articulaci%C3%B3n_y_convergencia_de_la_integraci%C3%B3n_en_alc.pdf
- Christiansen, T. (2007). Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και περιφερειακή συνεργασία. Στο J. Baylis, & S. Smith, *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής, μία εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις* (σ. 730). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Cohn, T. H. (2009). Κεφάλαιο Έβδομο. Το Εξωτερικό Χρέος και οι Χρηματοπιστωτικές Κρίσεις. Στο *Διεθνής Πολιτική Οικονομία: Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Comisión Europea. (s.f.). *EUR Lex*. Obtenido de Access to European Union Law: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/?uri=LEGISSUM%3A110109>
- Comisión Europea. (n.d.). *EUR Lex*. Ανάκτηση 7 27, 2017, από <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>
- Convención de Viena sobre el derecho de los tratados. (1969). *U.N.Doc A/CONF.39/27(1969), entered into force January 27,1980*, (pág. 1155 U.N.T.S. 331). Vienna.
- De Mello, E. (1993). La integracion económica y el derecho. *El papel del abogado en el MERCOSUR*, págs. 78-79.
- De Mello, J., Panagariya, A., & Rodrik, D. (1993). *The new regionalism. A country perspective*,. (D. d. Department, Ed.) Obtenido de <http://www.wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/1993/02/0>
- Di Filippo, A. (1997). El MERCOSUR: evolución y perspectivas. *Capitulos del SELA*(49), págs. 31-56.
- Diez de Velasco, M. (1994). *Las organizaciones internacionales*. Madrid: Tecnos.
- EUR-Lex. (n.d.). *Access to European Union Law*. Ανάκτηση από <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:ai0026>
- Fillis, T. (2013, 3 25). *European Public Affairs.eu*. Retrieved 7 15, 2017, from www.europeanpublicaffairs.eu/economic-giant-political-dwarf-in-the-age-of-the-global-economy-part-1-germany-in-the-community-foreing-policy-in-an-economic-europe/.

- Gasparini, C. (12 de 2014). *Integración Regional y Cooperación en el MERCOSUR. Avances, retrocesos y oportunidades*. Ministerio de Economía y finanzas Públicas de la Nación, Subsecretaria de Programación Macroeconómica. Argentina: Secretaría de Política Económica y Planificación del Desarrollo. Obtenido de <http://www.economia.gob.ar/peconomica/basehome/integ-regional.pdf>
- Genevro, R., & Vazquez, M. (2006). La ampliación de la agenda política y social para el MERCOSUR actual. *aldea Mundo*(20), págs. 7-19.
- Glencross, A. (2016). *Η Πολιτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*. (Χ. Φραγκονικολόπουλος, & Π. Νικόλαος, Επιμ.) ΑΘΗΝΑ: Σιδέρης.
- Grandi, J. (1995). El Mercosur en transición: evaluación y perspectivas. *Meridiano Ceri*, págs. 9-13.
- Haas, E. (1964). Technocracy, Pluralism and the New Europe. *A New Europe, Boston*, pp. 62-88.
- Haas, E. (1967). The Uniting of Europe and the Uniting of Latin America. *Journal of Common Market Studies*, 5(4), p. 16.
- Haas, E. (1975). The Obsolescence of Regional Integration Theory, in Taylor P., "The Concept of Community". p. 87.
- Haas, E. B. (1958). The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces 1950-57. pp. 5, 16, 195-6, 315-343.
- Haas, E. B. (1966). Beyond the Nation State. Funcionalism and International Organisation. *Stanford University Press*, pp. 7, 17.
- Haas, E. B. (1971). *The Study of Regional Integration: Reflection on the Joy and Anguish of Pretheorizing*, en Leon N. Lindberg y Stuart A. Schingold eds. Cambridge: Regional Integration: Theory and Research, Cambridge, Mass, Harvard University Press, pp.3-44.
- Hirst, M. (1991). Reflexiones para un análisis político del MERCOSUR. *Documentos e Informes de Investigacion*(120).
- Hoffmann, S. (1966). Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nation-State and the Case of Western Europe. *Daedalus*95, pp. 862-915.
- Inter-American Development Bank*. (n.d.). Retrieved from www.iabd.org
- Inter-American Institute of International Legal Studies. (1968). *The Inter-American System*. Washington.

- International Bank for Reconstruction and Development.* (n.d.). Retrieved from <http://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd>
- Katzenstein, P. (2005). *A World of Regions: Asia and Europe in the American Imperium.* Ithaca and London: Cornell University Press.
- Lindberg, L. (1963). The Political Dynamics of European Integration. pp. 5, 6, 135-6.
- Lucangeli, J. (2007). La especialización intraindustrial en MERCOSUR. *Serie Macroeconomía del Desarrollo*(No 64).
- Mackenzie, M. (1955). Los ideales de Bolívar en el derecho internacional americano. Imprenta Nacional.
- Mansfield, E. D., & Milner, H. V. (1999). The New Wave of Regionalism. *International Organization*, 53(3), pp. 589-627.
- Mariscal, N. (2000). Jean Monnet: Plan Schuman, federación y método. *Cuaderno Europeos de Deusto*(22), págs. 157-172.
- Mattli, W. (1999). *The Logic of Regional Integration: Europe and Beyond.* Cambridge University Press.
- MERCOSUR. (s.f.). Obtenido de <http://www.mercosur.int/>
- MERCOSUR. (2017). Obtenido de Estructura Institucional: <http://www.mercosur.int/innovaportal/v/3879/11/innova.front/estructura-institucional>
- MERCOSUR. (2017). *Tratado de Asunción.* Obtenido de Normativa y Documentos oficiales: http://www.mercosur.int/innovaportal/file/719/1/CMC_1991_TRATADO_ES_Asuncion.pdf
- Mitrany, D. (1966). *A Working Peace System: an Argument for the Funcional Development of International Organization.* Londres: Royal Institute of International Affairs.
- Mitrany, D. (1975). *The Functional Theory of Politics.* London: Martin Robertson.
- Moravcsik, A. (1998). *The Chois of Europe. Social Purpose and State Power form Messina to Maastricht.* Newva York: Ithaca, Cornell University Press.
- Musacchio, A. (1997a). La Unión Europea en la Regionalización. *Revista Ciclos*(13).
- Musacchio, A. (1997b). Hacia un sistema productivo europeo?:Tiempo y espacio del mayor esfuerzo de integración contemporaneo. *Indicadores económicos FEE*, 24(4).
- Mutimer, D. (1994). *Theories of Political Integration, en Hans J. Michelmann y Panagiotis Soldatos, eds, European Integration: Theories and Approaches.* Maryland: University Press of America.

- Nelsen, B. F., Alexander, C., & Stubb, G. (1994). *The European Union. Reading on the Theory and Practice of European Integration*. Boulder: Lynne Rienner.
- Nugent, N. (2013). *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Σαββάλας, Γ' Έκδοση.
- Organización de los Estados Americanos*. (1948). Recuperado el 17 de 7 de 2017, de www.oas.org/dil/esp/afrodescendientes_manual_formacion_lideres_anexos.pdf
- Organización de los Estados Americanos*. (2017). Obtenido de OEA: http://www.oas.org/es/estados_miembros/estado_miembro.asp?sCode=DRE#Inicio
- Organización de los Estados Americanos. (8 de 8 de 2017). *OAS*. Obtenido de Sistema de Información sobre Comercio Exterior: http://www.sice.oas.org/Trade/ARG_BRA/ARGBRA_ind_s.asp,
- Peña, F. (1922). MERCOSUR y la inserción competitiva de sus países miembros en la economía internacional. *En Centro Económico Internacional, El Mercado Común del Sur*, págs. 312, 486-500.
- Pérez-Vera, E. (1974-77). Reflexiones sobre los procesos de integración regional. *R.I.E.*, págs. 671-674.
- Pescatore, P. (1972). Le droit d'intégration: émergence d'un phénomène nouveau dans les relations internationales selon l'expérience des Communautés Européenes. p. 51.
- Petland, C. (1973). *International Theory and European Integration*. pp. 100-115.
- Piening, C. (1997). *Global Europe: The European Union in World Affairs*. Boulder and London: Lynne Rienner Publishers.
- Pinheiro Guimaraes, S. (2003). The international and Political Roles of Mercosur. In H. Jaquaribe, & e. Álvaro Vasconcelos, *The European Union* (pp. 102-138). Londres: Frank Cass.
- Richardson, J. (1907). *Compilation of the Messages and Papers of the Presidents, ed., Vol.2*, p. 287. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20120108131055/http://eca.state.gov/education/engteaching/pubs/AmLnC/br50.htm>
- Rosamond, B. (2004). *Θεωρίες Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*. pp. 17-19, 55.
- Ruiz-Caro, A. (2008). *CEPAL*. (SELA, Ed.) Recuperado el 2017, de Los desafíos de la articulación y convergencia de la integración en América latina y Caribe. Bases para una propuesta: http://www.sela.org/media/267077/t023600002994-0-desaf%3%ADos_de_la_articulaci%C3%B3n_y_convergencia_de_la_integraci%C3%B3n_en_alc.pdf

- Sanahuja, J. (2007). Regiones en construcción interregionalismo en revisión. La Unión Europea y el apoyo al regionalismo y la integración Latinoamericana. *¿SIRVE EL DIÁLOGO POLÍTICO ENTRE LA UNIÓN EUROPEA Y AMÉRICA LATINA?*(Documento de Trabajo No 15), págs. 1-41.
- Sbragia, A. (2000). *The EU as Coxswain: Governance by Steering*. pag. 219-240. Oxford University Press: John Pierre.
- Schmitter, P. C. (1970, 9). CENTRAL AMERICAN INTEGRATION: SPILL-OVER, SPILL-AROUND OR ENCAPSULATION? *Journal of Common Market Studies*, 9(1), pp. 1-48.
- Schmitter, P. C. (1996). Examining the Present Europolity with the Help of Past Theories. In G. in Marks, W. Scharpf, & P. C. Schmitter, *Governance in the European Union* (pp. 5-7). London: SAGE.
- Schmitter, P. C. (2004). *Neo-neofunctionalism in Antje Winer y Thomas Diez eds., European Integration Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Serrano, L. (2008). Sobre la naturaleza de la integración regional: teorías y debates. *Revista de Ciencia Política*, 28(2), págs. 95-113.
- Soderbaum, F., & Shaw, T. (2003). *Theories of New Regionalism: A Palgrave Reader*. Retrieved 8 22, 2017, from https://www.academia.edu/5773398/Theories_of_New_Regionalism
- Taylor, P. (1983). The Limits of European Integration in The Concept of Community. pp. 7, 17, 87.
- UOL. (1986). *Tratado de Integración, Cooperación y Desarrollo*. Recuperado el 4 de 8 de 2017, de CANAL MERCOSUR: http://www2.uol.com.br/actasoft/actamercosul/espanhol/tratado_de_integracion.htm
- Wiener, A., & Diez, T. (2009). *European integration theory*. Oxford: Oxford University Press. Ανάκτηση από Oxford University Press: <http://bayanbox.ir/view/6953245135976876267/Antje-Wiener-Thomas-Diez-European-Integration-Theory-2009-2.pdf>
- Wikilexiko. (2017). Retrieved from https://www.google.gr/search?q=de+jure&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b&gfe_rd=cr&ei=CzGjWeHpN-XR8geluo6gBQ
- Wikisource. (1986). *Πράξη Φιλίας*. Recuperado el 4 de 8 de 2017, de [https://es.wikisource.org/wiki/Acta_para_la_Integraci%C3%B3n_Argentino-Brasile%C3%B1a_\(1986\)](https://es.wikisource.org/wiki/Acta_para_la_Integraci%C3%B3n_Argentino-Brasile%C3%B1a_(1986))

- Wikisource. (5 de 8 de 2017). *Acta de Buenos Aires*. Obtenido de [https://es.wikisource.org/wiki/Acta_de_Buenos_Aires_\(1990\)](https://es.wikisource.org/wiki/Acta_de_Buenos_Aires_(1990)) & http://www.sice.oas.org/Trade/ARG_BRA/ARGBRA_ind_s.asp
- Βοσκόπουλος, Γ. (2009). *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ: θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Ευρωπαϊκή Ένωση*. (2017). Ανάκτηση από Οργανα και Οργανισμοί της Ε.Ε.: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_el
- Ευρωπαϊκή Ένωση*. (2017, 8 23). Ανάκτηση από Οι ιδρυτές της Ε.Ε.: https://europa.eu/european-union/about-eu/history/founding-fathers_el
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2017). *Οι εξωτερικές σχέσεις της ευρωπαϊκής ένωσης. Γενική επισκόπηση της Αναπτυξιακής Πολιτικής*. Ανάκτηση από http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.3.1.html
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2017, 7 12). *Ιστορία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής ένωσης*. Ανάκτηση 7 15, 2017, από www.consilium.europa.eu/el/history/?taxId=600
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2017). *Ο ρόλος του προέδρου*. Ανάκτηση 7 12, 2017, από <http://www.consilium.europa.eu/el/european-council/president/role/>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2017). *Πηγές πληροφοριών για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο*. Ανάκτηση από www.consilium.europa.eu/el/documents-publications/publications/2014/source-information-european-council/
- Μανώλη, Π., & Μαρής, Γ. (2015). *Εισαγωγή στην Διεθνή Πολιτική Οικονομία*. Αθήνα.
- Μαραβέγιας, Ν. (2016). *Ευρωπαϊκή Ένωση. Δημιουργία, εξέλιξη, προοπτικές*. Αθήνα: Κριτική.
- Μαραβέγιας, Ν., & Τσινισεζέλης, Μ. (2007). *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: Οργάνωση και Πολιτικές 50 χρόνια*. σσ. 145-177.
- Μούσης, Ν. (2017, 8 2). *Europedia.moussi.eu*. Ανάκτηση 2017, από http://europedia.moussis.eu/books/Book_2/2/4/index.tkl?all=1&pos=32
- Στεφάνου, Κ., Φατούρος, Α., & Χριστοδουλίδης, Θ. (2006). *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές*. σελ. 190. Σιδεράς.
- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. (n.d.). Ανάκτηση από <http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/>
- Χρυσόχου, Δ. Ν. (2003). *Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης*, σελ.83-128. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

